

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ДНІПРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

ХРИСТОВА ЮЛІЯ ВІКТОРІВНА

УДК 343.97

**КРИМІНОЛОГІЧНИЙ ЗАХИСТ ПРАВОСУДДЯ В УКРАЇНІ
ПІДРОЗДІЛАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ: МЕХАНІЗМ
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ І ПРОТИДІЯ КРИМІНОГЕННИМ ВПЛИВАМ**

12.00.08 – кримінальне-право та кримінологія;
кримінально-виконавче право

Реферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора юридичних наук

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Дніпровському державному університеті внутрішніх справ.

Науковий консультант –

доктор юридичних наук, доцент
Титаренко Олексій Олексійович,
Київський інститут Національної гвардії України,
начальник Науково-дослідної лабораторії з підготовки військ.

Опоненти:

доктор юридичних наук, професор
Конопельський Віктор Ярославович,
Одеський державний університет внутрішніх справ,
завідувач кафедри кримінального права та кримінології»;

доктор юридичних наук, професор
Мозоль Станіслав Анатолійович,
Національна академія внутрішніх справ,
проректор;

доктор юридичних наук, професор
Гумін Олексій Михайлович,
Національний університет «Львівська політехніка»,
завідувач кафедри міжнародного та кримінального права.

Захист відбудеться 15 травня 2026 р. о 09.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 08.727.02 у Дніпровському державному університеті внутрішніх справ за адресою: 49005, м. Дніпро, просп. Науки, 26.

З дисертацією можна ознайомитись у загальній бібліотеці Дніпровського державного університету внутрішніх справ (м. Дніпро, просп. Науки, 26).

**Учений секретар
спеціалізованої вченої ради**

Василь БЕРЕЗНЯК

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Обґрунтування вибору теми дослідження. Управління безпекою у сфері правосуддя залишається незмінним пріоритетом для багатьох країн світу, а також важливою темою міжнародних форумів, щоб забезпечити захист незалежності правосуддя від криміногенних впливів. Важливо, що для України наразі співпали дві значимі групи пріоритетних завдань: перша пов'язана з курсом держави на євроінтеграцію, який виніс на порядок денний нагальну потребу проведення судової реформи; друга стосується забезпечення захисту правосуддя в особливих умовах правового режиму воєнного стану та деокупації територій України, що покладає на суб'єкти, які уповноважені здійснювати цю кримінологічну функцію, додаткове навантаження та вимагає застосування ефективних та скоординованих заходів підрозділами Національної поліції.

Актуальність теоретичного осмислення механізму забезпечення кримінологічного захисту правосуддя в Україні підрозділами Національної поліції обумовлена істотними змінами у системі суб'єктів, які забезпечують здійснення цієї діяльності. Зокрема, у зв'язку зі створенням у 2019 р. Служби судової охорони та недостатністю її спроможностей протидіяти криміногенним впливам на правосуддя в сучасних умовах правового режиму воєнного стану, обумовленої новими викликами та загрозами для його безпеки.

Кількість облікованих кримінальних правопорушень проти правосуддя, що становлять загрозу для його безпеки, у період 2019 – 2022 рр. знизилася на 70,3% (у 2018 р. – 583, у 2022 р. – 173), а в умовах повномасштабного вторгнення РФ в Україну збільшилася на 87,9% (у 2025 р. – 325). Про актуальність забезпечення кримінологічного захисту правосуддя також свідчать непоодинокі факти посягань на життя суддів, про що неодноразово публічно заявляла Вища рада правосуддя.

Про значне збільшення криміногенних ризиків роботи українських судів з початком повномасштабного вторгнення свідчить стрімке зростання у порівнянні з довоєнним періодом кількості спроб потрапити до судових установ із вогнепальною зброєю та іншими забороненими предметами, що становить потенційну небезпеку для суддів та учасників судового процесу (у 2021 р. – 995 одиниць вогнепальної, травматичної та газової зброї; у 2022 – 10,2 тис.; у 2023 р. – майже 12,6 тис. і 3 гранати; у 2024 р. – 12,1 тис. і 1 граната; у 2025 р. – понад 9,7 тис. зброї та 7 гранат¹); функціонування та відновлення функціонування органів і установ системи правосуддя на територіях, близьких до бойових дій, відсутність захищених від артилерійських, ракетних та інших обстрілів держави-агресора місць для здійснення правосуддя; прояви державної зради, колабораційної діяльності та

---

¹ За офіційним даними з вебпорталу Судова влада України. URL : https://dsa.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/dsa/2021.pdf.

інших кримінальних правопорушень проти основ національної безпеки України, вчинених суддями та іншими службовими особами судової гілки влади, а також корупції (всього за період 2022–2025 рр.: за ст. 111 «Державна зрада» – 9 осіб; за ст. 111-1 «Колабораційна діяльність» – 12 осіб; за ст.111-2 «Пособництво державі-агресору» – 3 особи; за ст.436-2 «Виправдовування, визнання правомірною, заперечення збройної агресії РФ проти України, глорифікація її учасників – 2 особи; за ст. 364 «Зловживання владою або службовим становищем» – 1 особа; за ст. 368 «Прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою» – 2 особи; за ст. 369 «Пропозиція, обіцянка або надання неправомірної вигоди службовій особі» КК України – 2 особи)².

Про посилення ролі Національної поліції в механізмі забезпечення кримінологічного захисту правосуддя в умовах правового режиму воєнного стану в Україні свідчить надання їй екстраординарних функцій на деокупованих територіях щодо проведення стабілізаційних заходів, а також темпоральних повноважень здійснювати конвоювання осіб, затриманих за підозрою в учиненні кримінального правопорушення, узятих під варту, обвинувачених або засуджених до позбавлення волі, а також охороняти їх у залі суду (п. 37 ч. 1 ст. 23 Закону України «Про Національну поліцію»), розмінування, що має оперативний характер, у частині виявлення, знешкодження та знищення вибухонебезпечних предметів, щодо яких є підстави вважати, що вони є предметами, знаряддями чи засобами вчинення адміністративних або кримінальних правопорушень (п. 39 ч. 1 ст. 23 Закону України «Про Національну поліцію»), а також техніко-криміналістичне забезпечення огляду місця події, в тому числі пов'язаної з пожежами, та спеціальні вибухотехнічні роботи за фактами скоєння вибухів, надходження повідомлень про виявлення підозрілих вибухонебезпечних предметів, загрозу вибуху (п. 41 ч. 1 ст. 23 Закону України «Про Національну поліцію»); стрімке збільшення кількості неправдивих повідомлень про замінування будівель органів та установ системи правосуддя (у 2021 р. – 0; у 2022 р. – 8; у 2023 р. – понад 3500 (+43650%); у 2024 р. – понад 1070 (-69,4%); у 2025 р. – понад 4700 (+339,3%), що становить потенційну загрозу як для суддів, так і для учасників судового процесу, а також факти скоєння вибухів або погроз підірвати вибухові пристрої чи боєприпаси в органах і установах системи правосуддя (у червні 2020 р. – в Малиновському районному суді м. Одеси; в жовтні 2020 р. – у Вищому антикорупційному суді; в липні 2023 р. – у Шевченківському районному суді м. Києва та ін.). У червні 2023 р. Державна судова адміністрація України та Служба судової охорони уклали Меморандум про співпрацю з Національною поліцією та Державною службою України з надзвичайних ситуацій для сприяння забезпечення публічної безпеки та порядку, підвищення рівня охорони судів, безпеки суддів, членів їх сімей та

---

² За офіційним даними з вебпорталу Офісу Генерального прокурора України. URL : <https://gp.gov.ua/ua/posts/pro-zareyestrovani-kriminalni-pravoporushennya-ta-rezultati-yih-dosudovogo-rozsliduvannya-2>.

працівників суду. Відтак співробітники Національної поліції частіше залучаються до спільних зі Службою судової охорони заходів щодо забезпечення охорони громадського порядку й безпеки під час проведення судових засідань, що мали суспільний резонанс, а також до забезпечення посилення служби під час проведення судових засідань, що супроводжувалися масовими заходами. Також підрозділи Національної поліції та Національної гвардії продовжують забезпечувати охорону об'єктів системи правосуддя, не прийнятих під охорону територіальними підрозділами Служби судової охорони, і відіграють важливу роль у процесі відновленні правосуддя на деокупованих територіях. Про потребу в удосконаленні системи протидії криміногенним впливам на правосуддя підрозділами Національної поліції свідчать також факти затримань і незаконного позбавлення волі українських суддів та їх близьких родичів окупантами на тимчасово непідконтрольних територіях України.

Науково-теоретичній розробці окремих аспектів кримінологічного захисту правосуддя в Україні присвятили свої праці такі вчені, як В.А. Ахмедов, В.І. Борисов, О.О. Вакулик, А.В. Воронцов, В.А. Головчук, С.Є. Дідик, О.О. Дудоров, О.Г. Кальман, Н.Ю. Карпова, Н.Д. Квасневська, О.О. Кваша, С.О. Книженко, В.В. Кончаковська, О.Л. Котович, А.І. Маломуж, А.К. Мирошніченко, С.С. Мірошніченко, В.О. Навроцький, В.І. Осадчий, Л.М. Палюх, О.О. Титаренко, В.І. Тютюгін, В.В. Шаблистий, М.В. Шепітько та ін.

Останнім часом були захищені чотири докторські дисертації з суміжної проблематики, а саме: С.С. Мірошніченка на тему «Злочини проти правосуддя: теоретичні і прикладні проблеми запобігання та протидії» (2012 р.), у якій учений здійснив комплексний аналіз кримінологічних проблем запобігання та протидії злочинам проти правосуддя; М.В. Шепітька на тему «Теоретико-методологічні засади формування системи протидії злочинам у сфері правосуддя» (2018 р.), присвячену дослідженню кримінально-правових та криміналістичних засобів протидії кримінальним правопорушенням у сфері правосуддя; В.А. Ахмедова на тему «Протидія злочинам проти правосуддя за кримінальним законодавством Азербайджанської республіки та України» (2021 р.), у якій вчений здійснив порівняльне дослідження засад кримінально-правової охорони правосуддя; Л.М. Палюх на тему «Кримінальна відповідальність за кримінальні правопорушення проти правосуддя» (2021 р.).

Попри важливе значення і вагомий внесок вищезазначених робіт у розробку окресленої тематики, переважна більшість із них присвячена дослідженню кримінально-правових і криміналістичних аспектів протидії кримінальним правопорушенням проти правосуддя та не розкривають реальний стан, умови та ефективність кримінологічного захисту правосуддя в Україні підрозділами Національної поліції, у тому числі в умовах правового режиму воєнного стану. В працях учених не було сформульовано єдиної концепції протидії кримінальним правопорушенням проти правосуддя. Крім цього, як в науці кримінології, так і в практичній діяльності правоохоронних

органів відсутній комплексний підхід до визначення системи суб'єктів, які забезпечують кримінологічний захист правосуддя в Україні, бракує наукових досліджень щодо удосконалення нормативно-правового, організаційного та інформаційно-аналітичного забезпечення кримінологічного захисту правосуддя в сучасних умовах.

Відтак, нагальна потреба забезпечити кримінологічну безпеку правосуддя в Україні в умовах правового режиму воєнного стану обумовлює своєчасність комплексного дослідження феномену правосуддя як об'єкта кримінологічного захисту, сукупності детермінантів його криміналізації, видів і форм криміногенних впливів на правосуддя, а також механізму забезпечення підрозділами Національної поліції кримінологічного захисту правосуддя і протидії криміногенним впливам.

Наведені обставини обумовили актуальність теми даного дисертаційного дослідження, його наукову, теоретичну і практичну значущість для підрозділів Національної поліції та інших правоохоронних органів України.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами. Тема і зміст дисертаційного дослідження узгоджується з основними положеннями Указів Президента України «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року» від 30.09.2019 № 722, «Про Національну стратегію у сфері прав людини» від 24.03.2021 № 119/2021, «Про Стратегію національної безпеки України» від 14 вересня 2020 року №392/2020, «Про План заходів із виконання обов'язків та зобов'язань України, що випливають з її членства в Раді Європи» від 12.01.2011 № 24/2011, «Про Комплексний стратегічний план реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023-2027 роки» від 11.05.2023 № 273/2023, розпорядження Кабінету Міністрів України від 16.09.2020 № 1126-р. «Про Стратегію боротьби з організованою злочинністю».

Дисертаційна робота була виконана в межах тематики наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок Міністерства освіти і науки на 2022-2026 роки, затвердженого наказом МОН України від 03 лютого 2022 року № 109 (п. 70. Наукові дослідження з проблем безпеки, обороноздатності та післявоєнного відновлення країни); Тематики наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок на 2025-2029 роки, затвердженої наказом МВС України від 21.05.2024 № 326 (п. 16 Удосконалення превентивної діяльності органів та підрозділів системи МВС в умовах дії правового режиму воєнного стану та у післявоєнний період), а також темі наукових досліджень Дніпровського державного університету внутрішніх справ на 2024–2029 рр. «Кримінально-правове та кримінологічне забезпечення протидії злочинності» (реєстраційний номер 0123U105015).

Мета і завдання дослідження. Мета дослідження полягає у тому, щоб на основі аналізу теоретичних засад, сучасної практики реалізації кримінологічного захисту правосуддя в Україні, загальних і спеціально-кримінологічних заходів протидії криміногенним впливам на правосуддя в

Україні підрозділами Національної поліції, з врахуванням досвіду зарубіжних країн в сфері кримінологічного захисту правосуддя, а також міжнародних стандартів забезпечення безпеки правосуддя сформувані цілісну концепцію організації та здійснення кримінологічного захисту правосуддя в Україні підрозділами Національної поліції, розробити проєкт Концепції протидії кримінальним правопорушенням проти правосуддя в сучасних умовах та запропонувати науково обґрунтоване вирішення наявних проблемних теоретичних та практичних питань у сфері кримінологічного захисту правосуддя в Україні підрозділами Національної поліції.

Досягнення поставленої мети обумовило необхідність вирішення таких завдань:

- визначити методологічні засади дослідження проблем кримінологічного захисту правосуддя;
- з'ясувати стан наукової розробленості проблем кримінологічного захисту правосуддя в Україні;
- проаналізувати зарубіжний досвід захисту правосуддя;
- визначити міжнародні стандарти забезпечення безпеки правосуддя;
- здійснити аналіз кількісно-якісних показників кримінальних правопорушень проти правосуддя в Україні;
- встановити детермінанти криміналізації правосуддя;
- визначити види і форми криміногенних впливів на правосуддя;
- з'ясувати наслідки криміногенних впливів на безпеку правосуддя;
- визначити поняття і структуру механізму забезпечення кримінологічного захисту правосуддя;
- визначити об'єкти і рівні механізму забезпечення кримінологічного захисту правосуддя;
- визначити форми і методи забезпечення кримінологічного захисту правосуддя;
- охарактеризувати суб'єктів кримінологічного захисту правосуддя;
- проаналізувати систему протидії криміногенним впливам на правосуддя в Україні;
- визначити загальні та спеціально-кримінологічні заходи протидії криміногенним впливам на правосуддя в Україні підрозділами Національної поліції;
- обґрунтувати пропозиції щодо змісту концепції протидії кримінальним правопорушенням проти правосуддя;
- охарактеризувати нормативно-правове, організаційне, інформаційно-аналітичне та науково-методичне забезпечення протидії кримінальним правопорушенням проти правосуддя в Україні підрозділами Національної поліції;

Об'єктом дослідження є суспільні відносини у сфері реалізації державної політики щодо забезпечення кримінологічної безпеки в Україні та протидії криміногенним впливам на правосуддя.

Предмет дослідження – механізм забезпечення кримінологічного

захисту правосуддя в Україні і протидія криміногенним впливам підрозділами Національної поліції.

Методи дослідження. Методологічною основою дослідження є діалектичний метод, використання якого дозволить скласти цілісну систему уявлень про кримінологічний захист правосуддя в Україні, механізм його забезпечення, а також обґрунтувати концепцію протидії криміногенним впливам на правосуддя. У процесі дослідження використані загальнонаукові та спеціальні методи наукового пізнання. Їх застосування обумовлене системним підходом, що дозволяє досліджувати проблеми в єдності їх соціального змісту і юридичної форми, здійснити системний аналіз стану кримінологічного захисту правосуддя в Україні. Методи дослідження були обрані, виходячи з поставлених у роботі мети та задач, з урахуванням його об'єкта і предмета. Методологічною базою дослідження виступають *концептуальні підходи* (системний та функціональний), *методи* (загальнонаукові та спеціально наукові) та прийоми дослідження, які в комплексі застосовуються для вирішення задач дослідження та досягнення його мети. Так, *порівняльно-правовий метод* застосовувався для дослідження зарубіжного досвіду кримінологічного захисту правосуддя, законодавства зарубіжних держав про відповідальність за кримінальні правопорушення проти правосуддя а також міжнародних стандартів забезпечення безпеки правосуддя (підрозділи 1.3, 1.4). Використання *системного підходу* надало можливість дослідити механізм забезпечення кримінологічного захисту правосуддя як складну систему, яка включає в себе різні елементи та визначити їх взаємозв'язки (підрозділи 3.1, 3.2). *Синергетичний підхід* використано під час вивчення сучасного стану кримінологічного захисту правосуддя в Україні, для пізнання сучасної детермінації криміналізації правосуддя та наслідків криміногенних впливів на безпеку правосуддя (підрозділи 2.1–2.4). За допомогою *методу моделювання* було сформовано систему об'єктів і рівнів механізму забезпечення кримінологічного захисту правосуддя, систему загальних і спеціальних заходів протидії криміногенним впливам на правосуддя, а також концепцію протидії кримінальним правопорушенням проти правосуддя (підрозділи 3.2, 4.1– 4.4). *Метод статистичного аналізу* використовувався для аналізу кількісно-якісних показників кримінальних правопорушень проти правосуддя (підрозділ 2.1). *Герменевтичний метод* використовувався для тлумачення норм права, характеристики правових заходів протидії кримінальним правопорушенням проти правосуддя (підрозділи 3.4, 5.1) *Методи класифікації та групування* використовувалися для дослідження форм і методів забезпечення кримінологічного захисту правосуддя (підрозділ 3.3), а також загальнокримінологічних і спеціально-кримінологічних заходів протидії криміногенним впливам на правосуддя (підрозділи 4.2, 4.3). Для аналізу та узагальнення емпіричної інформації за темою дослідження та визначення недоліків кримінологічного захисту правосуддя в Україні підрозділами Національної поліції використовувалися *соціологічний метод* та *метод документального аналізу* (підрозділи 5.2, 5.3). Зазначені методи у поєднанні із

загальнонауковими логічними прийомами та способами пізнання (*аналізом, синтезом, індукцією, дедуцією, аналогією*) забезпечили можливість комплексного й ґрунтового дослідження механізму забезпечення кримінологічного захисту правосуддя в Україні і протидії криміногенним впливам підрозділами Національної поліції.

Науково-теоретичне підґрунтя дисертації становлять наукові праці вітчизняних і зарубіжних фахівців у галузі кримінології, кримінального права, правової статистики, загальної й юридичної психології, соціології, кримінального процесуального права та інших галузевих правових наук.

Нормативною базою дослідження є Конституція України, Кримінальний кодекс України, Кримінальний процесуальний кодекс України, чинні законодавчі та підзаконні нормативно-правові акти, що визначають засади функціонування судової системи України, підрозділів Національної поліції, інших правоохоронних органів, а також інших суб'єктів кримінологічного захисту правосуддя, відповідальність за кримінальні правопорушення проти правосуддя, міжнародні документи, законодавство зарубіжних країн (США, Канади, Італії, Франції, Великобританії, Німеччини, Австрії, Фінляндії, Норвегії, Швеції, Данії, Австралії, Нової Зеландії та ін.).

Емпіричну базу дослідження складають систематизовані дані державної та відомчої статистичної звітності за 2013–2025 рр.; 52 вирока у провадженнях про кримінальні правопорушення, що становлять загрозу для безпеки правосуддя, винесені судами України в зазначений період; результати вибіркового опитування 335 працівників Національної поліції (Вінницької, Дніпропетровської, Житомирської, Запорізької, Івано-Франківської, Київської, Кіровоградської, Львівської, Миколаївської, Одеської, Полтавської, Сумської, Харківської, Херсонської, Чернівецької, Чернігівської областей); 53 працівників Служби судової охорони (Вінницької, Дніпропетровської, Житомирської, Запорізької, Івано-Франківської, Київської, Кіровоградської, Львівської, Миколаївської, Одеської, Полтавської, Харківської, Херсонської областей); 37 суддів першої інстанції; офіційні аналітичні звіти Офісу Генерального прокурора, МВС України, Державної судової адміністрації України, Вищої ради правосуддя, Служби судової охорони; міжнародних інституцій (Міжнародна асоціація суддів, Консультативна рада європейських суддів, Європейська комісія з ефективності правосуддя та ін.); громадських організацій («Громадська рада доброчесності», «Український центр економічних і політичних досліджень імені Олександра Разумкова» та ін.).

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що дисертація є першим в Україні комплексним дослідженням стану кримінологічного захисту правосуддя в Україні підрозділами Національної поліції, механізму його забезпечення і протидії криміногенним впливам в умовах правового режиму воєнного стану. У результаті проведеного дослідження сформульовано низку нових наукових положень та висновків, запропонованих особисто здобувачем. Основні з них такі:

уперше:

– запропоновано авторський проєкт Концепції протидії кримінальним правопорушенням проти правосуддя до 2030 року зі стратегічною метою впровадити ризик-орієнтовану систему заходів протидії криміногенним впливам на правосуддя, з урахуванням змін у безпековому середовищі в умовах правового режиму воєнного стану та відновлення України, ресурсних можливостей держави, спрямованих на забезпечення безпеки професійної діяльності осіб, які здійснюють правосуддя (беруть участь у його здійсненні) та їх близьких родичів, інших осіб, які сприяють його здійсненню, забезпечують функціонування суду та його безпеку, а також інших учасників судового процесу. Основними завданнями Концепції є антикриміногенна стійкість; кібер- та інформаційна безпека; комунікативна стійкість; забезпечення ефективності досудового розслідування кримінальних правопорушень проти правосуддя; інституційна спроможність суб'єктів кримінологічного захисту правосуддя; забезпечення ефективного досудового розслідування кримінальних правопорушень проти правосуддя підрозділами Національної поліції;

– запропоновано передбачити у Розділі IV «Юстиція свобода та безпека» Дорожньої карти з питань верховенства права, затвердженої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14 травня 2025 року №475-р «Деякі питання забезпечення переговорного процесу про вступ України до Європейського Союзу за кластером 1 "Основи процесу вступу до ЄС"», заходи, спрямовані на перспективу формування та реалізації Концепції протидії кримінальним правопорушенням проти правосуддя до 2030 року, потенційними виконавцями яких визначити: МВС України, НАБУ, СБУ, ВРП, Службу судової охорони;

– запропоновано під криміналізацією правосуддя у широкому змісті розуміти деструктивний процес проникнення (як зсередини, так і зовні) кримінально-протиправних форм поведінки у професійну діяльність осіб, які здійснюють правосуддя (суддів і присяжних (беруть участь у його здійсненні)), а також інших осіб, які сприяють його здійсненню (співробітників прокуратури, оперативних підрозділів, слідчого, дізнавача, детектива, захисника, представника особи, судового експерта), осіб, які забезпечують функціонування суду та його безпеку (співробітників Служби судової охорони, працівників апарату суду, членів Вищої Ради правосуддя, Вищої кваліфікаційної комісії суддів, працівників Державної судової адміністрації та Національної школи суддів України), а також інших учасників судового процесу;

– структуровано систему заходів протидії криміногенним впливам на правосуддя: а) інституційні та правові заходи; б) антикорупційні заходи; в) заходи щодо забезпечення фізичної безпеки суддів та безперервності роботи судів; г) заходи щодо кібер- та інформаційної безпеки; д) заходи щодо процесуальної безпеки; е) кадрові та освітні заходи; ж) заходи щодо інформаційно-аналітичного забезпечення;

– на концептуальному рівні сформульовано підхід до визначення переліку кримінальних правопорушень проти правосуддя, що становлять загрозу для його безпеки (ст. ст. 376, 376-1, 377, 378, 379, 386, 397, 398, 399, 400 КК України). Запропоновано розглядати зазначені статті як цілісну систему, що охоплює основні прояви кримінально-протиправного впливу на правосуддя як об'єкт кримінологічного захисту;

– проаналізовано кількісно-якісні показники кримінальних правопорушень проти правосуддя, що становлять загрозу для його безпеки за період 2013-2025 рр. Встановлено, що з 2013 р. по 2019 р. їх рівень мав тенденцію до зростання (у 2013 р. – 166, у 2019 р. – 565 (+240%)), з 2020 р. по 2022 р., – до зниження (у 2020 р. – 404, у 2022 р. – 173 (-57%)), а в умовах правового режиму воєнного стану, – до зростання (у 2025 р. – 325 (+88%)). У їх структурі переважають втручання в діяльність судових органів (30%) та захисника чи представника особи (27%), за результатами досудового розслідування яких до суду з обвинувальним висновком було направлено 13 кримінальних проваджень, порушених за ст. 376 КК України та 2 кримінальні провадження за ст. 397 КК України. Географія кримінальних правопорушень проти правосуддя, які становлять загрозу для його безпеки, в умовах правового режиму воєнного стану не зазнала істотних змін. Більше половини з них обліковано у м. Києві, Одеській, Дніпропетровській, Харківській і Львівській областях;

– запропоновано під механізмом забезпечення кримінологічного захисту правосуддя розуміти поєднану з механізмом забезпечення кримінологічної безпеки України систему правових, організаційних, інформаційно-аналітичних та науково-методичних заходів, за допомогою яких уповноважені суб'єкти формують ризик-орієнтовану систему моніторингу факторів криміналізації правосуддя та протидії криміногенним впливам для формування безпеки професійної діяльності осіб, які здійснюють правосуддя (беруть участь у його здійсненні) та їх близьких родичів, інших осіб, які сприяють його здійсненню, забезпечують функціонування суду та його безпеку, а також інших учасників судового процесу;

– запропоновано до інформаційно-аналітичного забезпечення кримінологічної діяльності Національної поліції, оперативні підрозділи якої уповноважені здійснювати ініціативне оперативно-розшукове виявлення та викриття загроз безпеці суддів та членів їхніх сімей, працівників суду, осіб, які приймають участь у здійсненні правосуддя, а також інших учасників судового процесу, долучити підрозділ інформаційно-аналітичної роботи та підрозділ організації охорони та підтримання громадського порядку Служби судової охорони у взаємодії з іншими спеціальними суб'єктами, які уповноважені здійснювати заходи забезпечення захисту правосуддя, для проведення моніторингу й оцінювання криміногенних впливів на безпеку правосуддя, загроз, аналізу подій і прогнозування можливих ризиків у цій сфері; запровадити обов'язкові оцінки кримінологічних ризиків для судів (щорічні профілі ризику);

– запропоновано створити окремі підрозділи в структурі Служби судової охорони та уповноважити їх здійснювати оперативно-розшукову діяльність для збору, аналізу та обміну оперативною інформацією з питань забезпечення захисту правосуддя з іншими уповноваженими суб'єктами, насамперед, Національною поліцією, Службою безпеки України та Управлінням державної охорони. Зокрема: 1) оперативні підрозділи, які будуть здійснювати оперативно-розшукову діяльність щодо пошуку інформації про загрозу особистій безпеці суддів та членів їхніх сімей, працівників суду, а також виявлення осіб, які можуть здійснити таку загрозу, або втрутитись в діяльність судових органів; 2) підрозділи оперативної служби для кваліфікованого проведення візуального спостереження та оперативних установок; 3) оперативно-технічні підрозділи для здійснення оперативно-технічних заходів та негласних слідчих (розшукових) дій;

– обґрунтовано доцільність ініціювати уповноваженим суб'єктом (Національною поліцією) технічне завдання на розробку інформаційної підсистеми «Захист правосуддя», як функціональної підсистеми інформаційно-комунікаційної системи «Інформаційний портал Національної поліції України» у зв'язку з Державною автоматизованою системою кримінологічної інформації (ДАСКІ) (у разі її запровадження) для забезпечення інформаційно-аналітичної підтримки діяльності органів (підрозділів) поліції, спрямованої на запобігання та розслідування кримінальних правопорушень проти правосуддя. Зокрема, для прогнозування та виявлення потенційних і реальних загроз у сфері правосуддя, моделювання можливих сценаріїв розвитку подій та оперативного прийняття рішень про вжиття необхідних заходів; впровадити внутрішньовідомчий (Національна поліція, Служба судової охорони, Національна гвардія України, а також науково-дослідними лабораторіями закладів вищої освіти системи МВС України), незалежний (громадські організації та/або приватні соціологічні служби, Науково-дослідні інститути вивчення проблем злочинності імені академіка В.В. Сташиса та Державна наукова установа «Інститут інформації безпеки і права» Національної академії правових наук України) та зовнішній державний моніторинг (Мін'юст, СБУ, НАБУ, НАЗК) стану кримінологічного захисту правосуддя декількома суб'єктами (Національною поліцією України, Службою судової охорони) шляхом опитування суддів, співробітників служби Судової охорони, поліцейських, учасників судових засідань, відвідувачів суду тощо, використання можливостей інформаційної підсистеми «СОСТА» інформаційно-комунікаційної системи «Інформаційний портал Національної поліції України», технології Open Source INTelligence (надалі – OSINT); проведення внутрішнього аудиту фізичної безпеки судів та суддів, інформація за результатами проведення яких має бути надана Національній поліції, Службі судової охорони, Вищій раді правосуддя та Державній судовій адміністрації для узагальнення та подальшого опрацювання з метою удосконалення заходів щодо забезпечення кримінологічного захисту правосуддя;

– за результатами вивчення зарубіжного досвіду запропоновано делегувати повноваження (частину повноважень) співробітників Служби судової охорони співробітникам Національної поліції та Національної гвардії в особливий період під час дії правового режиму воєнного стану (за потреби) та залучити недержавні охоронні структури до забезпечення охорони приміщень суду у разі неможливості забезпечити її державними правоохоронними органами в особливий період під час дії в Україні правового режиму воєнного стану (за потреби); впровадити ризик-орієнтований підхід та стратегічне планування діяльності щодо забезпечення кримінологічного захисту правосуддя, різні рівні безпеки (залежно від типу справи) в будівлях (приміщеннях/території) судів, зональні заходи безпеки;

– на підставі аналізу практики забезпечення кримінологічного захисту правосуддя запропоновано зміни до нормативно-правових актів у цій сфері, а саме: а) доповнити розділ XX «Кримінальні правопорушення проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку» Особливої частини КК України новою статтею 444-1 «Злочини проти посадових осіб на окупованих територіях»; б) у статтях 377 – 379 розділу XVIII Особливої частини КК України «Кримінальні правопорушення проти правосуддя» передбачити відповідальність за посягання на життя, здоров'я та майно співробітника Служби судової охорони та його близьких родичів у зв'язку з їх діяльністю, пов'язаною зі здійсненням службових повноважень; в) посилити кримінальну відповідальність за втручання в діяльність судових органів в умовах воєнного стану шляхом доповнення частини другої статті 376 КК України відповідною кваліфікуючою ознакою; г) у частині першій статті 19 «Гарантії законності в умовах воєнного стану» Закону України «Про правовий режим воєнного стану» передбачити заборону проводити мирні збори, мітинги, походи, демонстрації, інші масові заходи біля будівель судів на період дії правового режиму воєнного стану. Про необхідність внесення зазначених змін і доповнень до чинного законодавства зазначили 83,4 % опитаних респондентів;

удосконалено:

– структуру механізму забезпечення кримінологічного захисту правосуддя, до якої доцільно віднести наступні базові елементи: 1) мету, завдання та принципи забезпечення кримінологічного захисту правосуддя; 2) об'єкти та рівні механізму забезпечення кримінологічного захисту правосуддя; 3) систему суб'єктів кримінологічного захисту правосуддя; 4) форми і методи забезпечення кримінологічного захисту правосуддя; 5) нормативно-правове забезпечення завчасного виявлення та протидії криміногенним впливам на правосуддя; 6) організаційне забезпечення завчасного виявлення та протидії криміногенним впливам на правосуддя; 7) інформаційно-аналітичне (в тому числі вивчення статистичного масиву) та науково-методичне забезпечення завчасного виявлення та протидії криміногенним впливам на правосуддя;

– інтегративне розуміння рівнів дії механізму забезпечення кримінологічного захисту правосуддя. Зокрема, *за територією поширення*

механізм забезпечення кримінологічного захисту правосуддя може запроваджуватися на національному рівні (в межах окремої країни) та міжнародному рівні (поширюється на більшість країн світу). *За суб'єктами, які забезпечують механізм кримінологічного захисту правосуддя*, таке забезпечення може здійснюватися: 1) рівні діяльності загальних суб'єктів; 2) на рівні діяльності спеціальних суб'єктів. *Залежно від дії в Україні правового режиму воєнного стану чи його відсутності* виокремлено: механізм забезпечення кримінологічного захисту правосуддя у мирний час; під час дії правового режиму воєнного стану; у повоєнний період;

– підхід до формування системи міжнародних стандартів забезпечення безпеки правосуддя. Зокрема, констатовано, що основними спеціальними міжнародними принципами забезпечення безпеки правосуддя є: а) забезпечення особистої безпеки суддів; б) забезпечення різних рівнів безпеки в будівлі (приміщеннях/території) судів (залежно від типу справи), а також зональних заходів безпеки; в) забезпечення державою належної ресурсної підтримки заходів, пов'язаних із забезпеченням гідного рівня особистої безпеки суддям; г) заборону неправомірного впливу на суддів, спонуки, тиску, погроз або втручання в діяльність судових органів під час вирішення переданих їм справ; д) забезпечення безпеки приватного життя й конфіденційності суддів; е) забезпечення безпеки і захисту систем даних та організаційних систем, у тому числі електронного правосуддя;

– підхід до формування національної системи суб'єктів забезпечення кримінологічного захисту правосуддя, а саме: до числа *загальних суб'єктів*, які забезпечують формування державної політики в сфері кримінологічного захисту правосуддя та правової основи її забезпечення належать: Верховна Рада України, Президент України, Рада національної безпеки і оборони України, Кабінет Міністрів України; до числа *спеціальних суб'єктів*, які забезпечують кримінологічний захист правосуддя в Україні, належать: Вища рада правосуддя (може виступати модератором для забезпечення координації, інформаційно-аналітичного супроводу, моніторингу та узгодження діяльності суб'єктів реалізації Концепції (за погодженням), Рада суддів (може виступати ініціатором розроблення концепції протидії кримінальним правопорушенням проти правосуддя), Міністерство внутрішніх справ (відіграє головну роль у розробці зазначеної концепції), Служба судової охорони, Національна поліція, Державне бюро розслідувань, Національне антикорупційне бюро України, Національна гвардія України, Служба безпеки України, Державна служба України з надзвичайних ситуацій, Управління державної охорони України, прокуратура України;

дістало подальшого розвитку:

– наукові уявлення про правосуддя як об'єкт кримінологічного захисту, зокрема, дуальний підхід до визначення його змісту як сукупності наступних складових елементів: професійної діяльності осіб, які здійснюють правосуддя (суддів і присяжних (беруть участь у його здійсненні) та їх близьких родичів), а також інших осіб, які сприяють його здійсненню (співробітників

прокуратури, оперативних підрозділів, слідчого, дізнавача, детектива, захисника, представника особи, судового експерта, а також їх близьких родичів) та осіб, які забезпечують функціонування суду та його безпеку (співробітників Служби судової охорони, працівників апарату суду, членів Вищої Ради правосуддя, Вищої кваліфікаційної комісії суддів, а також працівників Державної судової адміністрації та Національної школи суддів України та їх близьких родичів), а також інших учасників судового процесу;

– наукове обґрунтування необхідності удосконалення інформаційно-аналітичного забезпечення протидії кримінальним правопорушенням проти правосуддя в Україні підрозділами Національної поліції через запровадження змін до форм звітності про діяльність уповноважених суб'єктів щодо забезпечення кримінологічного захисту правосуддя з урахуванням специфіки виконуваних ними завдань у цій сфері, а саме: форми єдиної звітності про стан кримінальної протиправності, затверджені Наказом Генерального прокурора від 30.06.2020 № 299, доповнити відомостями, необхідними для аналізу географії кримінальних правопорушень (за статтями Особливої частини КК України); форму річної звітності № 1-к "Звіт судів першої інстанції про розгляд матеріалів кримінального провадження", затверджену Наказом Державної судової адміністрації від 23.06.2018 № 325 (зі змінами), доповнити рубрикою «Причини та умови, які сприяли вчиненню кримінального правопорушення»; річну звітність Служби судової охорони доповнити розділом «Криміногенні впливи на безпеку правосуддя»;

– систематизація форм криміногенного впливу на правосуддя, а саме: 1) корупційний вплив (підкуп, пропозиції неправомірної вигоди); 2) фізичний вплив/психологічний тиск (погрози/насильство, знищення/пошкодження майна); 3) інформаційно-репутаційні впливи (маніпуляції громадською думкою, дискредитація у соціальних медіа); 4) організаційно-деструктивний (блокування роботи судів, порушення громадського порядку, мінування/псевдомінування будівель органів і установ системи правосуддя); 5) кібернетичні втручання (втручання в автоматизовані системи в органах і установах системи правосуддя, доступ до конфіденційної інформації про суддів і їх близьких родичів).

Особистий внесок здобувача. Викладені у науковій роботі положення, що виносяться на захист, є результатом самостійної праці авторки дисертації. Наукові ідеї та розробки, які належать співавторам наукових публікацій, у дисертаційному дослідженні не використовувались. Внесок здобувачки до опублікованих колективних наукових праць є значним. Зокрема у роботах: Khrystova Yu., Titarenko O., Cherviakov O., Marushchak O., Shkola S. Experience of some countries of the commonwealth of nations in ensuring criminological protection of justice – авторкою визначено особливості взаємодії суб'єктів кримінологічного захисту правосуддя щодо протидії криміногенним впливам на правосуддя в Австралії, Канаді та Новій Зеландії; Khrystova Yu., Khrystov O., Karpenko M., Shendryk V., Kasapohlu S. Experience of Individual Northern European Countries in Providing Protection of Justice (Criminological Aspect and

Criminal Law Aspect) – авторкою розглянуто кримінологічний аспект забезпечення захисту правосуддя у Фінляндії, Норвегії та Швеції; Khrystova Yu., Tytarenko O., Fiedosieiev V., Polovnikov V., Hordiienko V. Experience of the Judicial Security Service in the Prevention of Illegal Activities with Drugs in Ukraine under Martial Law (Criminological Aspect and Criminal Law Aspect) – авторкою розглянуто актуальні питання модернізації механізму взаємодії Національної поліції зі Службою судової охорони в умовах правового режиму воєнного стану щодо забезпечення кримінологічного захисту правосуддя; Khrystova Yu., Miroshnychenko S., Kurbatova I., Titarenko O., Maksimentsev M. Legal Regulation Experience of Individual Countries of The European Region Regarding Implementation of International Standards for Ensuring Criminological and Criminal-Legal Protection of Justice – авторкою розглянуто досвід Німеччина та Австрії щодо впровадження міжнародних стандартів забезпечення безпеки правосуддя.

Наукові ідеї та розробки, що належать співавторам, у дисертаційному дослідженні не використовувалися. Наукові результати та висновки, які виносилися на захист кандидатської дисертації, повторно на захист не виносяться.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що вони мають як теоретичну, так і прикладну цінність, використовуються та можуть бути широко застосовані у:

– *науково-дослідній роботі* – при проведенні наукових досліджень, спрямованих на подальшу розробку проблем кримінологічного захисту правосуддя в Україні підрозділами Національної поліції (*акт впровадження у наукову діяльність Дніпровського державного університету внутрішніх справ № 247/205 НД від 30 червня 2025 року*);

– *правотворчості* – при запровадженні міжнародних стандартів та засад протидії криміногенним впливам на правосуддя в Україні;

– *правозастосовній діяльності* – для розроблення й удосконалення системи протидії кримінальним правопорушенням проти правосуддя підрозділами Національної поліції спільно з іншими суб'єктами забезпечення безпеки правосуддя (*акт впровадження у практичну діяльність Служби Судової охорони України від 31 березня 2023 р.*; *акт впровадження у практичну діяльність Головного слідчого управління Національної поліції України від 28 листопада 2025 р. №114783-2025*);

– *освітньому процесі* – при викладанні навчальних дисциплін: «Кримінологія», «Кримінальне право», «Актуальні проблеми кримінології», «Актуальні проблеми застосування кримінального законодавства» в закладах вищої освіти (*акт впровадження в освітній процес Дніпровського державного університету внутрішніх справ № 1/07-2025 р. від 16 липня 2025 року*).

Апробація результатів дисертації. Основні положення та висновки дослідження оприлюднені авторкою у виступах на міжнародних вітчизняних, зарубіжних, а також всеукраїнських науково-практичних конференціях, зокрема: «Забезпечення правопорядку та протидії злочинності в Україні та у

світі: проблеми та шляхи їх вирішення» (м. Дніпро, 17 червня 2021 року), «Міжнародні та національні аспекти вдосконалення правоохоронної та судово-експертної діяльності в умовах глобалізації» (м. Херсон, 26 листопада 2021 року), «Забезпечення правопорядку та протидії злочинності в Україні та у світі: проблеми та шляхи їх вирішення» (м. Дніпро, 17 червня 2022 року), «The role of society in the development of scientific ideas» (м. Прага, 24–26 липня 2023 року), «Забезпечення правопорядку та протидії злочинності в Україні та у світі: проблеми та шляхи їх вирішення» (м. Дніпро, 16 червня 2023 року), «Український правовий вимір: пошук відповідей на глобальні міжнародні виклики» (м. Дніпро, 26 травня 2023 року), «Scientific Community: Interdisciplinary Research» (м. Гамбург, 6–8 лютого 2024 року), «Міжнародна та національна безпека: теоретичні і прикладні аспекти» (м. Дніпро, 15 березня 2024 року), «Міжнародна та національна безпека: теоретичні і прикладні аспекти» (м. Дніпро, 21 березня 2025 року), «Актуальні проблеми досудового розслідування та протидії злочинності у сучасних умовах» (Дніпро, 31 жовтня 2025 р.).

Публікації. Основні положення, висновки та пропозиції, що сформульовані за результатами дисертаційної роботи, відображені в 31 науковій публікації, з яких 17 опубліковано у фахових виданнях України з юридичних наук, 4 – у наукових періодичних виданнях іноземних держав, включених до баз даних Scopus та Web of Science, та 10 тезах доповідей на науково-практичних конференціях різного рівня.

Структура та обсяг дисертації. Робота складається з основної частини (вступу, п'яти розділів, що містять дев'ятнадцять підрозділів, висновків), списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг дисертації становить 482 сторінки, з яких основного тексту – 347 сторінок. Список використаних джерел налічує 588 найменувань і займає 70 сторінок, 7 додатків розміщено на 37-и сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми, висвітлено ступінь її наукової розробленості, сформульовано об'єкт, предмет, мету і завдання дослідження, визначено теоретико-методологічні основи й інформаційну та емпіричну базу, обґрунтовано наукову новизну отриманих результатів, їхнє практичне значення, окреслено форми апробації, структуру й обсяг дисертаційної роботи.

Розділ 1 «Методологічні засади та стан наукової розробленості проблеми кримінологічного захисту правосуддя» складається з чотирьох підрозділів, в яких визначено методологічні засади дослідження проблем кримінологічного захисту правосуддя, досліджено стан наукової розробленості проблем кримінологічного захисту правосуддя в Україні, проаналізовано зарубіжний досвід кримінологічного захисту правосуддя та міжнародні стандарти забезпечення безпеки правосуддя.

У підрозділі 1.1 «Методологічні засади дослідження проблем кримінологічного захисту правосуддя» за результатами аналізу наявних підходів до розуміння методології науки кримінології, її структури, базових постулатів кримінологічних досліджень, а також методологічної основи попередніх дисертаційних досліджень вчених із суміжної проблематики констатовано, що базовим системоутворюючим елементом сучасної методології пізнання механізму забезпечення кримінологічного захисту правосуддя в Україні підрозділами Національної поліції та протидії криміногенним впливам є її принципи. Обґрунтовано необхідність застосування системного та синергетичного методологічних підходів. Виокремлено найбільш ефективні для пізнання загальнонаукові та спеціальні методи.

У підрозділі 1.2 «Стан наукової розробленості проблем кримінологічного захисту правосуддя в Україні» встановлено, що результати аналізу праць, у яких започатковано розв'язання цієї проблеми, свідчать про те, що за роки незалежності України відсутні комплексні монографічні дослідження проблем кримінологічного захисту правосуддя в Україні. Звернення до попередніх наукових досліджень окремих питань кримінологічного захисту правосуддя в Україні надало можливість прослідкувати процес наукового супроводження становлення та розвитку системи суб'єктів, а також нормативно-правового забезпечення протидії кримінальним правопорушенням проти правосуддя в умовах судової реформи, розробленням проекту нового Кримінального кодексу України, ратифікації Україною Римського статуту, законодавчих змін у сфері функціонування судової системи України, які в свою чергу обумовили ряд трансформацій як щодо застосування норм розділу XVIII Особливої частини КК України, так і системи протидії кримінальним правопорушенням проти правосуддя в цілому. Встановлено, що на сьогодні у вітчизняній правовій науці недостатньо дослідженими залишаються питання: а) зарубіжного досвіду кримінологічного захисту правосуддя та систематизації міжнародних стандартів у цій сфері; б) сучасного стану кримінологічного захисту правосуддя з огляду на нові виклики повномасштабної збройної агресії РФ проти України; в) механізму забезпечення кримінологічного захисту правосуддя в Україні Національною поліцією; г) протидії сучасним криміногенним впливам на правосуддя в Україні Національною поліцією; д) кримінологічного забезпечення протидії кримінальним правопорушенням проти правосуддя в Україні Національною поліцією. Загалом з моменту прийняття чинного КК України було захищено 4 докторські та більше 50 кандидатських дисертацій, 90% з яких були присвячені кримінально-правовим проблемам відповідальності за кримінальні правопорушення, передбачені Розділом XVIII Особливої частини КК України, а кримінологічним аспектам – лише 10 %.

У підрозділі 1.3 «Зарубіжний досвід кримінологічного захисту правосуддя» проаналізовано досвід США, Канади, Італії, Франції, Великобританії, Німеччини, Австрії, Фінляндії, Норвегії, Швеції, Данії,

Австралії, Нової Зеландії та ін., вибір яких для дослідження обумовлений, насамперед, прагненням України до євроінтеграції, спільністю правових систем більшості з цих країн та їх належністю до групи англійського права англо-американської правової сім'ї, а також у зв'язку тим, що вони є розвиненими країнами світу, мають дуже високий індекс розвитку людського потенціалу (Human Development Index 2025) і високий рівень життя, входять до числа найбезпечніших країн світу (Global Peace Index 2025). Встановлено, що в більшості країн виконання цієї кримінологічної функції покладено на спеціальних суб'єктів, які за своїм функціональним призначенням схожі зі Службою судової охорони (в Німеччині – служби судової охорони, в Англії та Уельсі – служби судів і трибуналів її Величності, в Австрії, Данії – служби безпеки, в Австралії – офіцери безпеки, в Канаді – спеціалізовані служби шерифів (Офіс шерифа), в США – Служба маршалів тощо). Встановлено, що організація та нормативно-правове забезпечення їх діяльності має свої особливості, зокрема щодо обсягу наданих функціональних повноважень та залучення додатково до їх реалізації поліцейських і працівників охоронних компаній (у тому числі приватних) та ін. Зауважено, що питання забезпечення кримінологічного захисту правосуддя в більшості з досліджених зарубіжних країн набуло стратегічного значення, що знайшло своє відображення у державних концепціях забезпечення безпеки для судів і правоохоронних органів, які розробляються із залученням як представників із зазначених сфер діяльності, так і незалежних експертів, що надає можливість приймати фундаментальні, новаторські рішення для вирішення важливих питань для забезпечення захисту правосуддя від криміногенних впливів. Розглянуто позитивний досвід Швеції щодо включення Судової адміністрації до сектору готовності, порядку та безпеки разом з поліцією (виконує координуючу роль) та іншими державними органами, з метою забезпечити діяльність судів у випадку надзвичайних ситуацій. Наголошено на доцільності впровадження в Україні досвіду Австрії щодо інформаційно-аналітичного забезпечення протидії криміногенним впливам на правосуддя в частині документування та реєстрації нападів і серйозних погроз проти органів юстиції та прокуратури, інших працівників, які працюють в судовій системі, та учасників судового розгляду, а також будь-якої іншої форми насильницької конфронтації, пошкодження майна в суді чи прокуратурі та на прилеглих до них територіях. Досліджено досвід правоохоронних органів зарубіжних країн, які впровадили в сферу протидії злочинності діяльність по отриманню розвідувальної інформації з відкритих джерел, її аналізу та систематизації (наприклад, Scotland Yard OSINT, Royal Canadian Mounted Police OSINT, OSINT unit of New York Police Department, австралійське управління національних оцінок та ін.), досвід Служби маршалів США щодо сприяння обміну розвіданими та співпраці у сфері забезпечення захисту правосуддя.

У підрозділі 1.4 «Міжнародні стандарти забезпечення безпеки правосуддя» зазначається, що міжнародні нормативно-правові акти не визначають окремого переліку стандартів забезпечення безпеки правосуддя, а

самі стандарти містяться у різних за своєю юридичною силою та сферою застосування документах. Проаналізовано такі міжнародні документи у цій сфері, як Основні принципи незалежності судових органів і Рекомендації щодо їх ефективного впровадження, Монреальська універсальна декларація про незалежність правосуддя, Загальна (Універсальна) хартія судді, Рекомендації Комітету Міністрів Ради Європи «Державам-членам щодо суддів: незалежність, ефективність та обов'язки», Висновки Консультативної ради європейських суддів з питання «Роль суддів у захисті верховенства права та прав людини в контексті тероризму», «Судочинство та інформаційні технології», «Щодо оцінювання діяльності суддів, якості правосуддя і поваги до незалежності судової влади», «Позиція судової влади та її відносини з іншими гілками державної влади в умовах сучасної демократії» та ін. За результатами проведеного аналізу міжнародних документів, присвячених стандартам незалежності судової влади та суддів виокремлено наступні основні спеціальні міжнародні принципи забезпечення безпеки правосуддя: а) забезпечення особистої безпеки суддів; б) забезпечення різних рівнів безпеки в будівлі (приміщеннях/території) судів (залежно від типу справи), а також зональних заходів безпеки; в) забезпечення державою належної ресурсної підтримки заходів, пов'язаних із забезпеченням гідного рівня особистої безпеки суддям; г) заборона неправомірного впливу на суддів, спонуки, тиску, погроз або втручання в діяльність судових органів під час вирішення переданих їм справ; д) забезпечення безпеки приватного життя й конфіденційності суддів; е) забезпечення безпеки і захисту систем даних та організаційних систем, зокрема електронного правосуддя.

Розділ 2 «Стан кримінологічного захисту правосуддя в Україні» складається з чотирьох підрозділів, в яких проаналізовано кількісно-якісні показники кримінальних правопорушень проти правосуддя за період 2013–2025 рр, охарактеризовано детермінанти криміналізації правосуддя, зокрема в сучасних умовах правового режиму воєнного стану, визначено види і форми криміногенних впливів на правосуддя, а також надано оцінку наслідкам криміногенних впливів на безпеку правосуддя.

У підрозділі 2.1 «Кримінологічний аналіз кількісно-якісних показників кримінальних правопорушень проти правосуддя» встановлено, що за період 2013–2022 рр. хоча і спостерігалась загальна тенденція до зниження кількості облікованих кримінальних правопорушень проти правосуддя, передбачених Розділом XVIII Особливої частини КК України, проте не в усі роки. Зокрема, за результатами розрахунків показників динаміки ланцюговим методом встановлено, що у 2015, 2018 і 2019 рр. темп приросту був позитивним. Більше того, істотне зменшення кількості облікованих кримінальних правопорушень проти правосуддя у 2022 р. обумовлено призупиненням діяльності судів через активні бойові дії, тимчасову окупацію окремих територій в умовах повномасштабного військового вторгнення російської федерації до України, кадровим дефіцитом суддів, які здійснювали правосуддя у 2022 р., зменшенням кількості справ і матеріалів, які перебували на розгляді судів.

Починаючи з 2023 р. по теперішній час кількість облікованих кримінальних правопорушень проти правосуддя збільшилася вдвічі та сягнула найбільшого значення за весь досліджуваний період. Констатовано зміни у структурі досліджуваного виду кримінальних правопорушень. По-перше, збільшення кількості тяжких злочинів, а також їхньої питомої ваги. По-друге, встановлено, що з усіх видів, передбачених в Розділі XVIII Особливої частині КК України, переважають шість із них (ст.ст. 382, 389, 395, 384, 388, 383 КК України), а серед тих, що становлять загрозу для безпеки правосуддя, – ст. ст. 376 і 397 КК України). Якість досудового розслідування кримінальних правопорушень проти правосуддя, які становлять загрозу для його безпеки є низькою (з 4388 облікованих за період з 2013 по 2025 рр. кримінальних правопорушень лише 190 (4,3%) проваджень було направлених до суду з обвинувальним актом). Знайшли своє підтвердження висновки попередніх дослідників про високий рівень латентності кримінальних правопорушень, передбачених ст.376 КК України «Втручання в діяльність судових органів» та ст. 397 «Втручання в діяльність захисника чи представника особи», який коливається в діапазоні від 40 до 60 %. Встановлено, що географія кримінальних правопорушень проти правосуддя, що становлять загрозу для його безпеки, в умовах правового режиму воєнного стану не зазнала істотних змін.

У підрозділі 2.2 «Детермінанти криміналізації правосуддя» запропоновано визначення поняття «криміналізації правосуддя» та охарактеризовано основні детермінанти криміналізації правосуддя в Україні, до числа яких віднесено корупційні ризики у сфері правосуддя, втручання в професійну діяльність судді, неефективність діяльності органів та підрозділів Національної поліції щодо виявлення та ефективного розслідування кримінальних правопорушень проти правосуддя, недоліки нормативно-правового забезпечення протидії кримінальним правопорушенням проти правосуддя, прояви державної зради та колабораційної діяльності в судовій системі, а також детермінанти, обумовлені незавершеністю реформування судової системи України, відсутністю Концепції розвитку системи правосуддя на воєнний та повоєнний період, Концепції протидії кримінальним правопорушенням проти правосуддя, що руйнує системну злагодженість, взаємодію та координацію уповноважених суб'єктів кримінологічного захисту правосуддя, належного моніторингу змін у безпековій ситуації та оперативного реагування на них та ін. За необхідність розробки та прийняття Концепції протидії кримінальним правопорушенням проти правосуддя висловилися 82,4% опитаних респондентів.

У підрозділі 2.3 «Види і форми криміногенних впливів на правосуддя», зважаючи на доступні емпіричні матеріали, встановлено, що за джерелом походження видами криміногенних впливів на правосуддя є зовнішні (кримінально протиправні, політичні, воєнні, інформаційні та ін. фактори) та внутрішні (корупційна вразливість, недосконалість законодавства, недоліки кадрового забезпечення та ін.), які можуть бути реалізовані у різних формах (корупційній, інформаційно-репутаційній, фізичній, психологічній,

організаційно-деструктивній, технічній/кібернетичній, політичній тощо) та надано їх характеристику.

У підрозділі 2.4 «Наслідки криміногенних впливів на безпеку правосуддя» встановлено, що чинники, які впливають на безпеку правосуддя в Україні в умовах правового режиму воєнного стану, спричинили наступні негативні наслідки: 1) зниження рівня захищеності суддів, що в подальшому негативно впливає на якість виконання ними обов'язків щодо розгляду та вирішення судових справ, а також до зниження рівня забезпечення незалежності суддів та авторитету правосуддя в державі; 2) спричинення чи загроза спричинення шкоди професійній діяльності осіб, які здійснюють правосуддя (суддів і присяжних (беруть участь у його здійсненні) та їх близьких родичів), а також інших осіб, які сприяють його здійсненню (співробітників прокуратури, оперативних підрозділів, слідчого, дізнавача, детектива, захисника, представника особи, судового експерта, а також їх близьких родичів) та осіб, які забезпечують функціонування суду та його безпеку (співробітників Служби судової охорони, працівників апарату суду, членів Вищої Ради правосуддя, Вищої кваліфікаційної комісії суддів, а також працівників Державної судової адміністрації та Національної школи суддів України та їх близьких родичів), а також інших учасників судового процесу та будівлі (приміщень/території) суду; 3) зменшення спроможностей суб'єктів забезпечення громадської безпеки в судах в умовах загрози артилерійських, ракетних та інших обстрілів держави-агресора, недофінансування та недоукомплектування штатної чисельності Служби судової охорони, а також участі у бойових діях та задіяння до документування воєнних злочинів росії значної кількості співробітників Національної поліції, які могли бути залучені до взаємодії під час виконання завдань і функцій Служби судової охорони тощо.

Розділ 3 «Механізм забезпечення кримінологічного захисту правосуддя в Україні Національною поліцією» складається з чотирьох підрозділів, в яких з'ясовано поняття і структуру такого механізму; охарактеризовано його об'єкти і рівні, форми і методи забезпечення, а також систему суб'єктів кримінологічного захисту правосуддя.

У підрозділі 3.1 «Поняття і структура механізму забезпечення кримінологічного захисту правосуддя» за результатами аналізу наявних у кримінологічній науці положень теорії кримінологічної безпеки, протидії злочинності, а також підходів щодо визначення змісту поняття та складових елементів механізму забезпечення кримінологічного захисту запропоновано визначення поняття «механізм забезпечення кримінологічного захисту правосуддя» та виокремлено базові елементи його структури: 1) мету, завдання та принципи забезпечення кримінологічного захисту правосуддя; 2) об'єкти та рівні механізму забезпечення кримінологічного захисту правосуддя; 3) систему суб'єктів кримінологічного захисту правосуддя; 4) форми і методи забезпечення кримінологічного захисту правосуддя; 5) нормативно-правове забезпечення завчасного виявлення та протидії

криміногенним впливам на правосуддя; б) організаційне забезпечення завчасного виявлення та протидії криміногенним впливам на правосуддя; 7) інформаційно-аналітичне (в тому числі вивчення статистичного масиву) та науково-методичне забезпечення завчасного виявлення та протидії криміногенним впливам на правосуддя.

У підрозділі 3.2 «Об'єкти і рівні механізму забезпечення кримінологічного захисту правосуддя» обґрунтовано доцільність виокремлення елементів досліджуваного об'єкта зважаючи на двоаспектне визначення поняття «правосуддя» через його змістовну та функціональну (формальну) ознаки. Зокрема, до елементів правосуддя як об'єкта кримінологічного захисту віднесено: професійну діяльність осіб, які здійснюють правосуддя (суддів і присяжних (беруть участь у його здійсненні) та їх близьких родичів), а також інших осіб, які сприяють його здійсненню (співробітників прокуратури, оперативних підрозділів, слідчого, дізнавача, детектива, захисника, представника особи, судового експерта, а також їх близьких родичів) та осіб, які забезпечують функціонування суду та його безпеку (співробітників Служби судової охорони, працівників апарату суду, членів Вищої Ради правосуддя, Вищої кваліфікаційної комісії суддів, а також працівників Державної судової адміністрації та Національної школи суддів України та їх близьких родичів), а також інших учасників судового процесу. Рівні механізму забезпечення кримінологічного захисту класифіковано за наступними критеріями: територією поширення (на національний та міжнародний рівні); суб'єктами, які забезпечують цей механізм (на рівні діяльності загальних і спеціальних суб'єктів); а також залежно від дії в Україні правового режиму воєнного стану чи його відсутності виділено механізм забезпечення кримінологічного захисту правосуддя у мирний час; під час дії правового режиму воєнного стану; у повоєнний період.

У підрозділі 3.3 «Форми і методи забезпечення кримінологічного захисту правосуддя» констатовано, що під формами забезпечення кримінологічного захисту правосуддя доцільно розуміти однорідні за характером і правовою природою групи дій, за допомогою яких уповноважені суб'єкти виявляють криміногенні загрози безпеці правосуддя та здійснюють на них вплив для мінімізації їх криміногенного впливу на правосуддя. Охарактеризовано правові та неправові форми забезпечення кримінологічного захисту правосуддя. Також до числа форм забезпечення кримінологічного захисту правосуддя віднесено: а) організацію взаємодії суб'єктів, уповноважених забезпечувати кримінологічний захист правосуддя; б) розвиток функціональної структури суб'єктів, які забезпечують кримінологічний захист правосуддя; в) інформаційне забезпечення кримінологічного захисту правосуддя, яке включає в себе інформаційно-аналітичне та науково-методичне забезпечення, задля здійснення моніторингу й оцінювання криміногенних впливів на безпеку правосуддя, ризиків, загроз для забезпечення їх оперативного виявлення та реагування на них уповноваженими суб'єктами; г) громадський контроль за системою

правосуддя, зокрема щодо виявлення кримінологічної складової та запобігання корупції у цій сфері, результати якого слугуватимуть додатковим джерелом даних для оцінки ефективності такого захисту; д) впровадити внутрішньовідомчий (Національна поліція, Служба судової охорони, Національна гвардія України, а також науково-дослідними лабораторіями закладів вищої освіти системи МВС України), незалежний (громадські організації та/або приватні соціологічні служби, Науково-дослідні інститути вивчення проблем злочинності імені академіка В.В. Сташиса та Державна наукова установа «Інститут інформації безпеки і права» Національної академії правових наук України) та зовнішній державний моніторинг (Мін'юст, СБУ, НАБУ, НАЗК) стану кримінологічного захисту правосуддя декількома суб'єктами (Національною поліцією України, Службою судової охорони) з метою виявлення можливих ризиків і загроз та подальшого удосконалення заходів щодо забезпечення безпеки правосуддя.

У підрозділі 3.4 «Суб'єкти кримінологічного захисту правосуддя» стверджується, що в системі правосуддя головним модератором забезпечення та ініціатором удосконалення кримінологічного захисту правосуддя, у тому числі шляхом формування та узгодження з зацікавленими суб'єктами відповідної Концепції, доцільно визначити Вищу раду правосуддя (за відсутності її повноважного складу, – Голову Верховного Суду України), що співпрацює з Радою суддів України, Громадською радою доброчесності, громадськими об'єднаннями, відповідними органами інших держав, міжнародними організаціями, наприклад, Міжнародною організацією права розвитку, та їхніми органами щодо розроблення та впровадження заходів забезпечення незалежності суддів та авторитету правосуддя. До числа інших суб'єктів, які також виконують зазначену кримінологічну функцію та можуть брати участь у формуванні Концепції протидії кримінальним правопорушенням проти правосуддя віднесено: Вищу кваліфікаційну комісію суддів; Державну судову адміністрацію; апарат суду; Національну школу суддів України. Також стверджується, що діяльність громадських об'єднань, що здійснюють громадський контроль за системою правосуддя, сприяє забезпеченню кримінологічного захисту правосуддя. Встановлено, що до числа загальних суб'єктів, які забезпечують кримінологічний захист правосуддя в Україні належать: Верховна Рада України, Президент України, РНБО, Кабінет Міністрів України. До числа спеціальних суб'єктів, основним із яких є Служба судової охорони (як головний зацікавлений суб'єкт) належать: Національна поліція, Державне бюро розслідувань, Національне антикорупційне бюро України, Національна гвардія України, Служба безпеки України, Державна служба України з надзвичайних ситуацій, Управління державної охорони України, прокуратура України.

Розділ 4 «Протидія криміногенним впливам на правосуддя в Україні Національною поліцією» складається з чотирьох підрозділів, у яких проаналізовано систему протидії криміногенним впливам на правосуддя; загальні та спеціальні заходи протидії криміногенним впливам на правосуддя,

а також концептуальні основи протидії кримінальним правопорушенням проти правосуддя.

У підрозділі 4.1 «Система протидії криміногенним впливам на правосуддя» розглянуто заходи профілактики, запобігання та припинення криміногенних впливів на правосуддя, у тому числі в умовах правового режиму воєнного стану, що здійснюються як на загальносоціальному (загальні заходи), так і на спеціальному (спеціально-кримінологічні заходи) рівнях загальними та спеціальними суб'єктами кримінологічного захисту правосуддя, сукупність яких становить систему протидії криміногенним впливам на правосуддя. Зазначено, що така кримінологічна діяльність є ширшою за обсягом у порівнянні з кримінологічним захистом і є його змістовним наповненням.

У підрозділі 4.2 «Загальні заходи протидії криміногенним впливам на правосуддя» обґрунтовується доцільність впровадження наступних заходів: а) визначити забезпечення безпеки правосуддя стратегічним напрямом у новій Концепції розвитку системи правосуддя (проект розробляє Офіс Президента України); б) впровадити на національному рівні міжнародні стандарти та кращі зарубіжні практики у сфері забезпечення безпеки правосуддя; в) сприяти подальшому розвитку електронного правосуддя; г) удосконалити механізми забезпечення незалежності суддів зменшивши рівень впливу наявних корупційних ризиків; д) забезпечити належне фінансування та матеріально-технічну базу для організації роботи судів України в воєнний та після воєнний період; е) розробити ефективні програми захисту для осіб (викривачів), які повідомляють про неправомірні дії в системі правосуддя; є) створити у структурі Комітету Верховної Ради України з питань правової політики, який розглядає питання судоустрою, окремого підкомітету з питань правосуддя та забезпечення безпеки діяльності судів для здійснення моніторингу змін у безпековій ситуації та оперативного реагування на них (на місцевому, регіональному, загальнодержавному рівнях); ж) усунути недоліки нормативно-правової регламентації діяльності Служби судової охорони для забезпечення її функціональної спроможності протистояти сучасним викликам і загрозам безпеці правосуддя; и) долучити Службу судової охорони до роботи Міжвідомчої робочої групи з координації запровадження в діяльність центральних органів виконавчої влади системи оцінки SOCTA Україна в якості заінтересованого органу державної влади (за згодою), запропонувавши свого представника; к) забезпечити кримінально-правовий захист суддів на окупованих територіях від зміни окупаційною державою їх статусу або застосування до них будь-яких заходів примусу, якщо вони утримуватимуться від виконання своїх обов'язків з міркувань совісті, а також професійної діяльності, життя, здоров'я та майна співробітників Служби судової охорони; л) посилити відповідальність за кримінальні правопорушення проти правосуддя в умовах правового режиму воєнного стану; м) посилити кримінальну відповідальність за державну зраду, колабораційну діяльність, вчинені суддями; н) визначити порядок делегування повноважень

співробітників Служби судової охорони співробітникам Національної поліції та Національної гвардії України в особливий період під час дії воєнного стану (за потреби), а також залучення приватних охоронних структур до забезпечення безпеки приміщень суду у разі неможливості державними правоохоронними органами забезпечити безпеку правосуддя в особливий період під час дії в Україні воєнного стану (за потреби); о) забезпечити суддів належною матеріально-технічною базою, в тому числі для роботи новопризначених суддів, суддів, що відряджені для здійснення правосуддя в умовах правового режиму воєнного стану до інших судів, а також судів, яким змінено територіальну підсудність; п) забезпечити будівлі судів безперебійним електроживленням та підключенням до мережі Інтернет. Зокрема, шляхом включення судів до об'єктів критичної інфраструктури та/або забезпечення судів пристроями для виробництва електроенергії та достатніми ресурсами для їхньої роботи, забезпечення системами StarLink та ін.

У підрозділі 4.3 «Спеціальні заходи протидії криміногенним впливам на правосуддя» доводиться доцільність впровадження наступних заходів: а) забезпечити стратегічне планування діяльності щодо забезпечення захисту правосуддя в Україні від кримінологічних загроз, що сприяють вчиненню кримінальних правопорушень, знижують рівень довіри до системи правосуддя та в цілому не дають якісно здійснювати правосуддя (за зверненням Ради суддів України до Ради національної безпеки і оборони ініціювати розроблення Концепції протидії кримінальним правопорушенням проти правосуддя до 2030 року та визначення відповідальних суб'єктів її формування та реалізації); б) на національному рівні удосконалити систему суб'єктів забезпечення кримінологічного захисту правосуддя; в) створити інформаційно-аналітичну систему моніторингу й оцінювання криміногенних впливів на безпеку правосуддя, загроз, аналізу подій і прогнозування можливих ризиків у сфері забезпечення громадської безпеки та громадського порядку в судових установах; г) залучити на рівні управлінь Служби судової охорони підрозділ інформаційно-аналітичної роботи та підрозділ організації охорони та підтримання громадського порядку для здійснення моніторингу й оцінювання криміногенних впливів на безпеку правосуддя, загроз, аналізу подій і прогнозування можливих ризиків у сфері забезпечення громадської безпеки та громадського порядку в судових установах; д) внутрішньовідомчий, незалежний та зовнішній державний моніторинг шляхом опитування суддів, співробітників служби Судової охорони, поліцейських, учасників судових засідань, відвідувачів суду тощо, проведення внутрішнього аудиту фізичної безпеки судів та суддів, інформація за результатами проведення яких має бути надана Службі судової охорони, Вищій раді правосуддя та Державній судовій адміністрації для узагальнення та подальшого опрацювання з метою удосконалення заходів щодо забезпечення безпеки правосуддя; е) періодично оновлювати спільні плани реагування спеціальних суб'єктів забезпечення безпеки правосуддя на надзвичайні ситуації для кожного суду країни; з) забезпечити проведення на плановій

основі тактико-спеціальних навчань для забезпечення належного реагування на надзвичайні ситуації (Національній поліції, Службі судової охорони) та терористичні загрози (Службі безпеки України) на об'єктах та установах системи правосуддя; и) внести зміни до Державних будівельних норм України В.2.2-26:2010 «Суди», затверджених Наказом Міністерства регіонального розвитку та будівництва України від 17.05.2010 р. №175 (в редакції від 20.04.2023) шляхом доповнення розділу 7 «Вимоги до безпеки експлуатації будинків судів» новим підрозділом 7.2 «Інженерно-технічні заходи цивільного захисту» (за погодженням з Міністерством розвитку громад та територій України) щодо обладнання всіх будівель судів бомбосховищами/укриттями, а також розробити та впровадити мінімальні стандарти безпеки для конструкції будівель судів, забезпечення в них різних рівнів безпеки, в тому числі систем сигналізації, безпеки і захисту систем даних та організаційних систем, зокрема електронного правосуддя, а також зональних заходів безпеки; к) забезпечити належний рівень інформаційної та кібернетичної безпеки в судах; л) через Державну судову адміністрацію України забезпечити заходи, щодо впровадження новітніх технічних засобів в будівлях судових органів і установ для виявлення заборонених речей, а також систем (засобів) технічної, інженерно-технічної та пожежної охорони; м) здійснювати просвітницьку та профілактичну діяльність, спрямовану на підвищення обізнаності населення (відвідувачів суду) про роботу Служби судової охорони над зниженням загроз для безпеки у судах; н) забезпечити доукомплектування штатної чисельності управлінь Служби судової охорони, а також відділень особистої безпеки суддів у всіх територіальних управліннях Служби судової охорони; о) підрозділам Національної поліції вжити заходи щодо підвищення якості досудового розслідування у кримінальних провадженнях про кримінальні правопорушення проти правосуддя та ін.

У підрозділі 4.4 «Концепція протидії кримінальним правопорушенням проти правосуддя» запропоновано визначити основними принципами її реалізації верховенство права, незалежність суду, доброчесності та нульової толерантності до корупції, ризик-орієнтований підхід, безперервність правосуддя під час надзвичайних станів. Окреслено коло проблем, які потребують вирішення, а саме: вразливість правосуддя як об'єкта кримінологічного захисту до корупційного впливу та організованої злочинності (підкуп, пропозиції неправомірної вигоди); недостатній захист будівель судів, суддів та інших учасників процесу від криміногенного впливу, публічного тиску та «медійних атак»; вразливість автоматизованих систем в органах і установах правосуддя до кібернетичних втручань, незахищеність конфіденційної інформації про суддів і їх близьких родичів; високий рівень латентності та низька якість досудового розслідування кримінальних правопорушень проти правосуддя. Запропоновано систему заходів протидії криміногенним впливам на правосуддя. Визначено суб'єктів реалізації (систему виконавців) та очікувані результати реалізації Концепції. Запропоновано здійснювати оцінку реалізації Концепції шляхом: визначення

ключових показників ефективності; підготовки щорічних звітів; проведення періодичного аналізу результатів; коригування заходів залежно від досягнутих результатів.

Розділ 5 «Кримінологічне забезпечення протидії кримінальним правопорушенням проти правосуддя в Україні Національною поліцією» складається з трьох підрозділів, у яких досліджуються нормативно-правове, організаційне, інформаційно-аналітичне та науково-методичне забезпечення протидії кримінальним правопорушенням проти правосуддя.

У підрозділі 5.1 *«Нормативно-правове забезпечення протидії кримінальним правопорушенням проти правосуддя»* підкреслено важливе значення імплементації в національне законодавство про кримінальну відповідальність положень Римського статуту Міжнародного кримінального суду. Обґрунтовано доцільність імплементації в національне законодавство про кримінальну відповідальність положень статті 54 ратифікованої Україною Женевської конвенції про захист цивільного населення під час війни, відповідно до змісту якої окупаційній державі забороняється змінювати статус суддів на окупованих територіях або вживати стосовно них будь-яких заходів примусу, якщо вони утримуватимуться від виконання своїх обов'язків з міркувань совісті. Додатково обґрунтовано необхідність розроблення проекту та прийняття Закону України «Про Службу судової охорони», а також внесення відповідних змін і доповнень до Кримінального кодексу України та Кодексу України «Про адміністративні правопорушення» (щодо захисту професійної діяльності, життя, здоров'я, майна співробітників Служби судової охорони (чи їх близьких людей), Закону України «Про державний захист працівників суду та правоохоронних органів» (щодо визнання Служби судової охорони правоохоронним органом), Законів України «Про судоустрій та статус суддів» і «Про Національну поліцію» (щодо належної регламентації та розширення повноважень співробітників Національної поліції та Служби судової охорони відповідно для збільшення їх спроможностей здійснювати кримінологічний захист правосуддя в сучасних умовах правового режиму воєнного стану, а також заборони проводити мирні зібрання біля будівель судів на період дії правового режиму воєнного стану).

У підрозділі 5.2 *«Організаційне забезпечення протидії кримінальним правопорушенням проти правосуддя»* зауважено, що належні засоби мінімізації та усунення негативних впливів на суддів під час відправлення ними правосуддя, спрямовані на ухвалення законного й обґрунтованого рішення, визначені Конституційним Судом України як «гарантії незалежності суддів» здійснюються, насамперед, спеціальним суб'єктом, – Службою судової охорони, яка під час виконання своїх завдань і функцій у встановленому порядку взаємодіє з іншими суб'єктами забезпечення кримінологічного захисту правосуддя, зокрема, з Національною поліцією, Національною гвардією України, Державною службою України з надзвичайних ситуацій, Службою безпеки України. Охарактеризовано основні види взаємодії між підрозділами Національної поліції та іншими

уповноваженими суб'єктами кримінологічного захисту правосуддя (стратегічний та тактичний). Зазначено, що особливості організаційного забезпечення протидії кримінальним правопорушенням проти правосуддя в Україні в умовах правового режиму воєнного стану значною мірою обумовлені потребою удосконалити порядок здійснення інформаційного обміну між суб'єктами, уповноваженими забезпечувати кримінологічний захист правосуддя, а також внутрішніх організаційно-розпорядчих актів в частині застосування Службою судової охорони заходів безпеки в умовах правового режиму воєнного стану та у повоєнний період.

У підрозділі 5.3 «Інформаційно-аналітичне та наукове забезпечення протидії кримінальним правопорушенням проти правосуддя» наголошено, що провідну роль у сфері інформаційно-аналітичного забезпечення протидії кримінальним правопорушенням проти правосуддя відіграє Національна поліція, яка формує реєстри та бази (банки) даних, що входять до єдиної інформаційної системи Міністерства внутрішніх справ України; користується реєстрами та базами (банками) даних Міністерства внутрішніх справ України та інших органів державної влади; здійснює інформаційно-пошукову та інформаційно-аналітичну роботу; здійснює інформаційну взаємодію з іншими органами державної влади України.

Виокремлено ряд проблем сучасного стану інформаційно-аналітичного забезпечення протидії кримінальним правопорушенням проти правосуддя, а саме: 1) проблема визначення реального стану кримінологічного захисту правосуддя в Україні; 2) проблеми, які уповільнюють проведення як кримінологічного моніторингу стану злочинності в цілому, так і визначення реального стану кримінологічного захисту правосуддя в Україні, зокрема: а) відсутність сформованого єдиного кримінологічного-інформаційного простору; б) організаційно-управлінські вади організації функціонування та наповнення відомчої статистичної звітності Офісу Генерального прокурора та Судової статистики; 3) здійснення протидії кримінальним правопорушенням проти правосуддя в умовах певної невизначеності та неповноти кримінологічної інформації; 4) недоліки ведення статистичних обліків судовими та правоохоронними органами, а також звітності про результати їхньої діяльності як суб'єктів кримінологічного захисту правосуддя, які є джерелом кримінологічно значимої інформації, необхідної для його забезпечення; 5) наявність багатьох розрізнених інформаційних систем, які перебувають у підпорядкуванні різних підрозділів правоохоронних органів або ж розпорядниками яких є різні державні органи, що ускладнює обмін та обробку необхідної інформації для забезпечення кримінологічного захисту правосуддя; 6) недостатня інформатизація в галузі кримінології; 7) надмірна формалізація аналітичної роботи у правоохоронних органах; 8) відсутність дієвого механізму (алгоритму) інформаційно-аналітичного забезпечення та супроводження як програмування протидії злочинності в сучасних умовах в цілому, так і протидії кримінальним правопорушенням проти правосуддя зокрема. З метою удосконалення інформаційно-аналітичного забезпечення

протидії кримінальним правопорушенням проти правосуддя сформульовано відповідні пропозиції щодо усунення зазначених недоліків. Обґрунтовано доцільність ініціювати уповноваженим суб'єктом (Національною поліцією) технічне завдання на розробку інформаційної підсистеми «Захист правосуддя», як функціональної підсистеми інформаційно-комунікаційної системи «Інформаційний портал Національної поліції України» про необхідність якої зазначили 87,3% опитаних респондентів. Також розглянуто особливості науково-методичного забезпечення протидії кримінальним правопорушенням проти правосуддя в Україні, його основними суб'єктами (науковими та науково-дослідними установами системи МВС України; закладами вищої освіти системи МВС України; громадськими науковими організаціями).

ВИСНОВКИ

У дисертації наведено теоретичне узагальнення та нове вирішення наукової проблеми – розробки механізму забезпечення кримінологічного захисту правосуддя в Україні підрозділами Національної поліції та протидії криміногенним впливам. За підсумками дослідження отримано такі основні результати.

1. Визначено, що найоптимальнішою методологічною основою для розв'язання поставлених дослідницьких завдань є: комплекс принципів (об'єктивності, всебічності й повноти, історизму, комплексності, детермінізму, єдності теоретичного та емпіричного, а також теорії та практики), методологічних підходів (системного, синергетичного), загальнонаукових та спеціальних методів пізнання (діалектичний метод, логічні методи аналізу та синтезу, дедукції та індукції, абстрагування, системно-структурний, спеціально-юридичний, компаративістський метод правового моделювання, соціологічні методи опитування, вивчення документів та ін. статистичні методи спостереження, групування, узагальнення показників).

2. Встановлено, що в юридичній науковій літературі правосуддя як об'єкт кримінологічного захисту розглядається умовно, без чіткого доктринального тлумачення категорій «правосуддя» і «кримінологічний захист». Недостатньо дослідженими залишаються питання щодо механізму забезпечення кримінологічного захисту правосуддя в Україні, його структури, об'єктів і рівнів, форм і методів забезпечення кримінологічного захисту правосуддя, не визначено систему суб'єктів, які забезпечують кримінологічний захист правосуддя в Україні, зокрема в умовах правового режиму воєнного стану; протидії криміногенним впливам на правосуддя в Україні Національною поліцією та особливостей кримінологічного забезпечення такої діяльності.

3. Вивчення зарубіжного досвіду кримінологічного захисту правосуддя

показало, що в переважній більшості досліджених країн здійснення цієї функції покладено на спеціальні уповноважені суб'єкти, які за своїм функціональним призначення схожі зі Службою судової охорони, проте організація та нормативно-правове забезпечення їх діяльності має свої особливості. Аргументовано перспективність запровадження позитивного зарубіжного досвіду щодо:

– розроблення Концепції протидії кримінальним правопорушенням проти правосуддя спільно із залученими до здійснення цієї кримінологічної функції суб'єктами, а також незалежними експертами, в межах якої визначити мінімальні стандарти безпеки для конструкції будівель судів, забезпечення в них різних рівнів безпеки, в тому числі систем сигналізації, безпеки і захисту систем даних та організаційних систем, зокрема електронного правосуддя, а також зональних заходів безпеки, планів заходів в разі виникнення надзвичайних ситуацій, стандартів щодо підготовки та підвищення кваліфікації співробітників Служби судової охорони, їх взаємодії із співробітниками Національної поліції, Національної гвардії України, Державної служби України з надзвичайних ситуацій, Служби безпеки України. Для здійснення моніторингу змін у безпековій ситуації та оперативного реагування на них (на місцевому, регіональному, загальнодержавному рівнях) доцільно створити у структурі Комітету Верховної Ради України з питань правової політики, який розглядає питання судоустрою, окремого підкомітету з питань правосуддя та забезпечення безпеки діяльності судів;

– врегулювання на законодавчому рівні статусу Служби судової охорони та його співробітників як одного з органів з правоохоронними функціями та віднесення її співробітників до працівників правоохоронного органу;

– збереження монополії з питань забезпечення кримінологічної безпеки правосуддя за спеціальним суб'єктом, – Службою судової охорони, але з можливістю залучення до цієї діяльності і інших суб'єктів державного та недержавного секторів.

4. Констатовано, що до основних спеціальних міжнародних принципів забезпечення безпеки правосуддя доцільно відносити: а) забезпечення особистої безпеки суддів; б) забезпечення різних рівнів безпеки в будівлі (приміщеннях/території) судів (залежно від типу справи), а також зональних заходів безпеки; в) забезпечення державою належної ресурсної підтримки заходів, пов'язаних із забезпеченням гідного рівня особистої безпеки суддям; г) заборону неправомірного впливу на суддів, спонуки, тиску, погроз або втручання в діяльність судових органів під час вирішення переданих їм справ; д) забезпечення безпеки приватного життя й конфіденційності суддів; е) забезпечення безпеки і захисту систем даних та організаційних систем, у тому числі електронного правосуддя.

5. За результатами проведеного кримінологічного аналізу кількісно-якісних показників кримінальних правопорушень проти правосуддя,

передбачених Розділом XVIII Особливої частини КК України, за період з 2013 по 2025 рр. констатовано, що ситуація щодо кримінологічного захисту правосуддя залишається складною. Встановлено, що незважаючи на загальну тенденцію до зменшення кількості облікованих кримінальних правопорушень проти правосуддя у 2013–2025 рр., щорічний темп приросту (ланцюговий) мав позитивне значення у 2015 р. (+12,2 %), у 2018 р. (+10,8 %) та у 2019 р. (+8,4 %). Констатовано значне збільшення в умовах правового режиму воєнного стану кількості облікованих кримінальних правопорушень проти правосуддя, передбачених Розділом XVIII Особливої частини Кримінального кодексу України в цілому (з 3636 у 2022 році до 11000 у 2025 році) та тих, що становлять загрозу його безпеці зокрема (з 173 у 2022 р. до 325 у 2025 р.). Більше того, питома вага кримінальних правопорушень проти правосуддя в загальній структурі злочинності зросла від 1,8% у 2013 р. до 2% у 2018 р. та до 2,3% у 2019 р., залишившись на цьому рівні і в 2020 р., у 2021 р. її значення зменшилося на 0,1%, а в умовах правового режиму воєнного стану – збільшилося з 1% в 2022 р. до 1,8% в 2025 р. У структурі кримінальних правопорушень проти правосуддя, по-перше, констатовано збільшення кількості тяжких злочинів з 126-ти у 2013 р. до 840-ка у 2019 р., а також їхньої питомої ваги з 1,23 % у 2013 р до 9,79 % у 2020 р.; по-друге, встановлено, що з усіх видів, передбачених в Розділі XVIII Особливої частині КК України, переважають кримінальні правопорушення, передбачені статтями 382 (42,03%), 389 (14,53%), 395 (8,4%), 384 (7,36%), 388 (5,63%) і 383 (5,35%) КК України, а серед тих, що становлять загрозу для безпеки правосуддя, – ст. ст. 376 і 397 КК України. Значення питомої ваги інших видів кримінальних правопорушень проти правосуддя варіюється в діапазоні від 0,01% (ст.ст. 380–3811, 400 КК України) до 1,75 % (ст. 396 КК України). Разом з цим результати проведеного нами дослідження вказують на низьку якість досудового розслідування кримінальних правопорушень проти правосуддя, які становлять загрозу для його безпеки (з 4388 облікованих за період з 2013 по 2025 рр. кримінальних правопорушень лише 190 (4,3%) проваджень було направлених до суду з обвинувальним актом), а також на високий рівень штучної латентності кримінальних правопорушень, передбачених ст. 376 КК України «Втручання в діяльність судових органів». Зокрема, з початку отримання у 2016 році Вищою радою правосуддя повноважень вживати заходи щодо забезпечення незалежності суддів та авторитету правосуддя за результатами розгляду повідомлень про втручання у їх діяльність до 31 грудня 2025 року було обліковано 2608 таких звернень, а за результатами їх розгляду всього було ухвалено більше 200 рішень про вжиття заходів реагування на обставини, що загрожують власне безпеці судді. Проте органами досудового розслідування за зазначений період було обліковано вдвічі менше (1114) кримінальних правопорушень за ст.376 КК України, із яких до суду з обвинувальним висновком було направлено тільки 7 кримінальних

провадженнь. Встановлено, що географія кримінальних правопорушень проти правосуддя, що становлять загрозу для його безпеки, суттєво не змінилася. Більше половини з них обліковано у м. Києві, Одеській, Дніпропетровській, Харківській і Львівській областях. У цілому, до повномасштабного військового вторгнення російської федерації в Україну більше половини кримінальних правопорушень проти правосуддя було обліковано у м. Києві, Дніпропетровській, Донецькій, Харківській, Одеській, Львівській областях, а починаючи з 2022 р. – у м. Києві, Львівській, Дніпропетровській, Харківській, Одеській, Київській, Волинській, Тернопільській, Полтавській та Хмельницькій областях.

6. Обґрунтовано висновок про те, що до числа детермінантів криміналізації правосуддя в Україні доцільно віднести корупційні ризики у сфері правосуддя, неефективність діяльності органів та підрозділів Національної поліції та інших правоохоронних органів щодо виявлення та розслідування фактів втручання в професійну діяльність судді, а також інших кримінальних правопорушень проти правосуддя, недоліки нормативно-правового забезпечення безпеки правосуддя, прояви державної зради та колабораційної діяльності в судовій системі, а також детермінанти, обумовлені незавершеністю реформування судової системи України, відсутністю Концепції розвитку системи правосуддя на воєнний і повоєнний період, Концепції протидії кримінальним правопорушенням проти правосуддя, що руйнує системну злагодженість, взаємодію та координацію уповноважених суб'єктів кримінологічного захисту правосуддя, належного моніторингу змін у безпековій ситуації та оперативного реагування на них та ін.

7. Встановлено, що за джерелом походження видами криміногенних впливів на правосуддя є зовнішні та внутрішні, що проявляються у таких основних формах: корупційний вплив (підкуп, пропозиції неправомірної вигоди); фізичний вплив/психологічний тиск (погрози/насильство, знищення/пошкодження майна); інформаційно-репутаційні впливи (маніпуляції громадською думкою, дискредитація у соціальних медіа); організаційно-деструктивній (блокування роботи судів, порушення громадського порядку, мінування/псевдомінування будівель органів і установ системи правосуддя); кібернетичні втручання (втручання в автоматизовані системи в органах і установах системи правосуддя, доступ до конфіденційної інформації про суддів і їх близьких родичів).

8. Констатовано, що криміногенні впливи на безпеку правосуддя в умовах правового режиму воєнного стану в Україні спричинили такі основні наслідки: 1) зниження рівня захищеності суддів; 2) спричинення чи загроза спричинення шкоди професійній діяльності осіб, які здійснюють правосуддя (суддів і присяжних (беруть участь у його здійсненні) та їх близьких родичів), а також інших осіб, які сприяють його здійсненню (співробітників прокуратури, оперативних підрозділів, слідчого, дізнавача, детектива,

захисника, представника особи, судового експерта, а також їх близьких родичів) та осіб, які забезпечують функціонування суду та його безпеку (співробітників Служби судової охорони, працівників апарату суду, членів Вищої Ради правосуддя, Вищої кваліфікаційної комісії суддів, а також працівників Державної судової адміністрації та Національної школи суддів України та їх близьких родичів), а також інших учасників судового процесу та будівлі (приміщень/території) суду; 3) зменшення спроможностей суб'єктів забезпечення громадської безпеки в судах; 4) зниження ефективності системи взаємодії Національної поліції, Національної гвардії та інших суб'єктів забезпечення безпеки правосуддя зі Службою судової охорони; 5) потребу у криміналізації суспільно небезпечних діянь, які посягають на життя, здоров'я та власність співробітників Служби судової охорони у статтях 377 – 379 розділу XVIII Особливої частини КК України «Кримінальні правопорушення проти правосуддя».

9. Під механізмом забезпечення кримінологічного захисту правосуддя запропоновано розуміти поєднану з механізмом забезпечення кримінологічної безпеки України систему правових, організаційних, інформаційно-аналітичних та науково-методичних заходів, за допомогою яких уповноважені суб'єкти формують ризик-орієнтовану систему моніторингу факторів криміналізації правосуддя та протидії криміногенним впливам для формування безпеки професійної діяльності осіб, які здійснюють правосуддя (беруть участь у його здійсненні) та їх близьких родичів, інших осіб, які сприяють його здійсненню, забезпечують функціонування суду та його безпеку, а також інших учасників судового процесу. Обґрунтовано, що до структури механізму забезпечення кримінологічного захисту правосуддя доцільно віднести наступні базові елементи: 1) мету, завдання та принципи забезпечення кримінологічного захисту правосуддя; 2) об'єкти та рівні механізму забезпечення кримінологічного захисту правосуддя; 3) систему суб'єктів кримінологічного захисту правосуддя; 4) форми і методи забезпечення кримінологічного захисту правосуддя; 5) нормативно-правове забезпечення завчасного виявлення та протидії криміногенним впливам на правосуддя; 6) організаційне забезпечення завчасного виявлення та протидії криміногенним впливам на правосуддя; 7) інформаційно-аналітичне (зокрема вивчення статистичного масиву) забезпечення завчасного виявлення та протидії криміногенним впливам на правосуддя; 8) науково-методичне забезпечення протидії кримінальним правопорушенням проти правосуддя.

10. Встановлено, що елементами правосуддя як об'єкта механізму забезпечення кримінологічного захисту є: професійна діяльність осіб, які здійснюють правосуддя (суддів і присяжних (беруть участь у його здійсненні) та їх близьких родичів), а також інших осіб, які сприяють його здійсненню (співробітників прокуратури, оперативних підрозділів, слідчого, дізнавача, детектива, захисника, представника особи, судового експерта, а також їх

близьких родичів) та осіб, які забезпечують функціонування суду та його безпеку (співробітників Служби судової охорони, працівників апарату суду, членів Вищої Ради правосуддя, Вищої кваліфікаційної комісії суддів, а також працівників Державної судової адміністрації та Національної школи суддів України та їх близьких родичів), а також інших учасників судового процесу.

Встановлено, що за територією поширення механізм забезпеченням кримінологічного захисту правосуддя може запроваджуватися на національному рівні (у межах окремої країни) та міжнародному рівні (поширюється на більшість країн світу). За суб'єктами, які забезпечують механізм кримінологічного захисту правосуддя, таке забезпечення може здійснюватися: 1) рівні діяльності загальних суб'єктів (Верховна Рада України, Президент України, Рада національної безпеки і оборони України, Кабінет Міністрів України, Вища рада правосуддя); 2) на рівні діяльності спеціальних суб'єктів (Служба судової охорони, Національна поліція, Державне бюро розслідувань, Національне антикорупційне бюро України, Національна гвардія України, Служба безпеки України, Державна служба України з надзвичайних ситуацій, Управління державної охорони України, прокуратура України (координує діяльність правоохоронних органів відповідного рівня у сфері протидії злочинності, у тому числі протидії кримінальним правопорушенням проти правосуддя).

Констатовано, що врахування рівнів, на яких відбувається забезпечення механізму кримінологічного захисту правосуддя в Україні, сприятиме конкретизації форм та методів його забезпечення, а також визначенню перспективних напрямів удосконалення функціонування такого механізму задля підвищення його ефективності.

11. Запропоновано під формами забезпечення кримінологічного захисту правосуддя розуміти однорідні за характером і правовою природою групи дій, за допомогою яких підрозділи Національної поліції та інші уповноважені суб'єкти виявляють криміногенні загрози безпеці правосуддя та здійснюють на них вплив для мінімізації їх криміногенного впливу. Охарактеризовано правову та неправову форми забезпечення механізму кримінологічного захисту правосуддя в Україні підрозділами Національної поліції. Також як форми забезпечення механізму кримінологічного захисту правосуддя виокремлено: 1) організацію взаємодії Національної поліції та інших суб'єктів, уповноважених забезпечувати кримінологічний захист правосуддя; 2) розвиток функціональної структури суб'єктів, які забезпечують кримінологічний захист правосуддя; 3) інформаційне забезпечення кримінологічного захисту правосуддя, що включає в себе інформаційно-аналітичне та науково-методичне забезпечення; 4) громадський контроль; 5) внутрішньовідомчий, незалежний та зовнішній державний моніторинг стану безпеки правосуддя.

Серед методів забезпечення підрозділами Національної поліції та

іншими уповноваженими суб'єктами кримінологічного захисту правосуддя в Україні виокремлено алгоритмізовані (розроблення та впровадження Концепції протидії кримінальним правопорушенням проти правосуддя, спільних планів реагування уповноважених суб'єктів на надзвичайні ситуації та ін.), інформаційно-аналітичні (розроблення та впровадження комп'ютерного програмного забезпечення моніторингу та прогнозування криміногенних впливів на правосуддя), методи оперативно-розшукової діяльності; громадського контролю, техніко-безпекові методи, а також переконання та примусу.

12. Встановлено, що до числа загальних суб'єктів, які забезпечують формування державної політики у сфері кримінологічного захисту правосуддя та правової основи її забезпечення належать: Верховна Рада України, Президент України, Рада національної безпеки і оборони України, Кабінет Міністрів України, Вища рада правосуддя. До числа спеціальних суб'єктів, які забезпечують кримінологічний захист правосуддя в Україні, основним із яких є Служба судової охорони (як головний зацікавлений суб'єкт) належать: Національна поліція, Державне бюро розслідувань, Національне антикорупційне бюро України, Національна гвардія України, Служба безпеки України, Державна служба України з надзвичайних ситуацій, Управління державної охорони України, прокуратура України (координує діяльність правоохоронних органів відповідного рівня у сфері протидії злочинності, у тому числі протидії кримінальним правопорушенням проти правосуддя). Аргументовано, що забезпеченню кримінологічного захисту правосуддя сприяє також діяльність громадських об'єднань, що здійснюють громадський контроль за системою правосуддя, зокрема щодо виявлення кримінологічної складової та запобігання корупції у цій сфері.

13. Констатовано, що з огляду на сучасні ризики роботи судів в умовах правового режиму воєнного стану, а також стрімке збільшення кількості судових процесів у справах про воєнні злочини забезпечення безпеки правосуддя в Україні потребує впровадження якісно нових підходів, а також стратегічного планування заходів щодо протидії криміногенним впливам на зазначений об'єкт кримінологічного захисту. Запропоновано систему загально-кримінологічних і спеціально-кримінологічних заходів щодо виявлення, профілактики, запобігання та припинення можливих загроз безпеці правосуддя з урахуванням результатів аналізу криміногенних чинників і ризиків у цій сфері.

14. Запропоновано ряд загально-кримінологічних заходів протидії криміногенним впливам на правосуддя в Україні, а саме: визначити забезпечення безпеки правосуддя стратегічним напрямом у новій Концепції розвитку системи правосуддя; впровадити на національному рівні міжнародні стандарти та кращі зарубіжні практики у сфері забезпечення безпеки правосуддя; сприяти розвитку електронного правосуддя;

удосконалити механізми забезпечення незалежності суддів зменшивши рівень впливу наявних корупційних ризиків; забезпечити належне фінансування та матеріально-технічну базу для організації роботи судів України впродовж воєнного та післявоєнного періоду; розробити ефективні програми захисту для осіб (викривачів), які повідомляють про неправомірні дії в системі правосуддя; усунути недоліки нормативно-правової регламентації діяльності Служби судової охорони для забезпечення її функціональної спроможності протистояти сучасним викликам і загрозам безпеці правосуддя та ін.).

15. Запропоновано систему спеціально-кримінологічних заходів протидії криміногенним впливам на правосуддя в Україні в умовах правового режиму воєнного стану: забезпечити стратегічне планування діяльності щодо забезпечення захисту правосуддя в Україні від криміногенних загроз, що сприяють вчиненню кримінальних правопорушень, знижують рівень довіри до системи правосуддя та в цілому не дають якісно здійснювати правосуддя; удосконалено підхід до формування єдиної системи суб'єктів забезпечення кримінологічного захисту правосуддя на національному рівні; за зверненням Ради суддів України до Ради національної безпеки і оборони щодо сприяння вирішенню проблем забезпечення захисту правосуддя Кабінету Міністрів України доцільно делегувати Національній поліції повноваження щодо розроблення Концепції протидії кримінальним правопорушенням проти правосуддя (за погодженням із Службою судової охорони, Національною гвардією України та іншими зацікавленими суб'єктами); створити інформаційно-аналітичну систему моніторингу й оцінювання криміногенних впливів на безпеку правосуддя, загроз, аналізу подій і прогнозування можливих ризиків у сфері забезпечення громадської безпеки та громадського порядку в судових установах та ін.

16. Запропоновано авторський проєкт Концепції протидії кримінальним правопорушенням проти правосуддя до 2030 р., яка складається з наступних складових частин: Опис проблеми, яка потребує розв'язання; Нормативно-правова база у сфері протидії кримінальним правопорушенням проти правосуддя; Принципи реалізації Концепції; Терміни та дефініції; Мета; Завдання; Проблемні питання, що потребують вирішення; Система заходів протидії криміногенним впливам на правосуддя (інституційні та правові заходи; антикорупційні заходи; заходи щодо забезпечення фізичної безпеки суддів та безперервності роботи судів; заходи щодо кібер- та інформаційної безпеки; заходи щодо процесуальної безпеки; кадрові та освітні заходи; заходи щодо інформаційно-аналітичного забезпечення; Суб'єкти реалізації (система виконавців); Очікувані результати; Моніторинг та оцінка ефективності; Заключні положення. Реалізація Концепції має забезпечити зменшення кількості кримінальних правопорушень проти правосуддя; підвищення ефективності їх розслідування; зміцнення незалежності судової влади;

підвищення рівня довіри населення до правосуддя.

17. У напрямку удосконалення нормативно-правового забезпечення протидії кримінальним правопорушенням проти правосуддя, зокрема в умовах правового режиму воєнного стану, наголошено на потребі розробити проєкт та прийняти Закон України «Про Службу судової охорони», а також запропоновано внести зміни та доповнення до Кримінального кодексу України та Кодексу України «Про адміністративні правопорушення» (щодо захисту професійної діяльності, життя, здоров'я, майна співробітників Служби судової охорони чи їх близьких людей); Закону України «Про державний захист працівників суду та правоохоронних органів» (щодо визнання Служби судової охорони правоохоронним органом); Закону України «Про судоустрій та статус суддів» (щодо належної регламентації та розширення повноважень співробітників Служби судової охорони для збільшення їх спроможності здійснювати кримінологічний захист правосуддя в сучасних умовах). Обґрунтовано, що важливе значення для нормативно-правового забезпечення безпеки правосуддя в Україні в особливий період має доповнення Розділу XX «Кримінальні правопорушення проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку» Особливої частини Кримінального кодексу України новою статтею 444-1 «Злочини проти посадових осіб на окупованих територіях». Аргументовано необхідність передбачити кримінальну відповідальність за посягання на життя, здоров'я та майно співробітника Служби судової охорони та його близьких родичів у зв'язку з їх діяльністю, пов'язаною зі здійсненням службових повноважень у статтях 377 – 379 розділу XVIII Особливої частини КК України «Кримінальні правопорушення проти правосуддя». Обґрунтовано потребу посилити кримінальну відповідальність за втручання в діяльність судових органів в умовах воєнного стану шляхом доповнення частини другої статті 376 КК України після слів «службового становища» словами «чи в умовах воєнного стану», абзац другий частини другої статті 376 КК України викласти в такій редакції: «караються позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до п'яти років або арештом на строк до шести місяців, або позбавленням волі на строк до п'яти років». Додатково обґрунтовано необхідність вжити заходи щодо нормативно-правового регулювання конституційного права на свободу мирних зібрань в Україні, а також наголошено на нагальній потребі заборонити їх проведення біля будівель судів на період дії правового режиму воєнного стану.

18. Обґрунтовано пропозиції щодо удосконалення організаційного забезпечення протидії кримінальним правопорушенням проти правосуддя в Україні в умовах правового режиму воєнного стану, зокрема щодо порядку здійснення інформаційного обміну між підрозділами Національної поліції та іншими суб'єктами, уповноваженими забезпечувати кримінологічний захист правосуддя, а також внутрішніх організаційно-розпорядчих актів в частині

заходів безпеки, які застосовуються Службою судової охорони в умовах правового режиму воєнного стану та у повоєнний період.

19. У частині інформаційно-аналітичного забезпечення протидії кримінальним правопорушенням проти правосуддя в сучасних умовах запропоновано удосконалити форми звітності про діяльність уповноважених суб'єктів щодо забезпечення кримінологічного захисту правосуддя з урахуванням специфіки виконуваних ними завдань у цій сфері. Обґрунтовано, що загальна форма для аналізу стану кримінологічного захисту правосуддя в Україні, окрім кількісно-якісних показників кримінальних правопорушень проти правосуддя, відомостей про осіб, які їх вчинили, має містити розділи про події і факти, що свідчать про криміногенні чинники, які впливають на зниження рівня безпеки правосуддя, види і форми криміногенних впливів на правосуддя, причини та умови вчинення кримінальних правопорушень проти правосуддя, аналітичні продукти, отримані за результатами досліджень обставин криміногенних процесів, детермінантів криміналізації правосуддя, а також інші відомості, отримані в ході проведення оперативно-розшукової діяльності, матеріали з оцінки загроз і ризиків у сфері забезпечення громадської безпеки та громадського порядку в судових установах. Для удосконалення інформаційно-аналітичної та прогностичної діяльності Національної поліції щодо вивчення трансформації злочинності та забезпечення протидії кримінальним правопорушенням проти правосуддя запропоновано долучити до цієї роботи підрозділ інформаційно-аналітичної роботи та підрозділ організації охорони та підтримання громадського порядку Служби судової охорони у взаємодії з іншими суб'єктами забезпечення захисту правосуддя для здійснення моніторингу й оцінювання криміногенних впливів на безпеку правосуддя, загроз, аналізу подій і прогнозування можливих ризиків у сфері забезпечення громадської безпеки та громадського порядку в судових установах. Розробити інформаційну підсистему «Захист правосуддя», як функціональну підсистему інформаційно-комунікаційної системи «Інформаційний портал Національної поліції України» загальна структура якої складається з компонентів збору інформації, сховища даних, аналітичного модуля з класифікацією загроз безпеці судів/суддів/учасників судового провадження (втручання, погрози, насильство, зрив засідання, корупційні загрози тощо), link-analysis зв'язків між об'єктами, виявлення патернів і тригерів ризику, а також модуля оцінки ризику судового засідання та прогнозування можливих сценаріїв розвитку подій, підсистем візуалізації, управління доступом, формування звітності, інформаційної взаємодії, пов'язану з Державною автоматизованою системою кримінологічної інформації (ДАСКІ) (у разі її запровадження) з використанням можливостей системи оцінки СОСТА для прогнозування можливих загроз організованої злочинності у сфері правосуддя, а також технології OSINT); впровадити пілотні проєкти з використанням пояснюваної аналітики ризиків (без

автоматизованого ухвалення рішень у справах) та регулярні огляди стану кримінологічного захисту правосуддя від криміногенних впливів, опитування населення щодо довіри до суду; проаналізувати кримінальні провадження щодо кримінальних правопорушень проти правосуддя, що становлять загрозу для його безпеки, на предмет виявлення проблем щодо кваліфікації та досудового розслідування для узагальнення та розроблення відповідних методичних рекомендацій для підрозділів Національної поліції. Суб'єктами, якими здійснюється науково-методичне забезпечення діяльності із протидії кримінальним правопорушенням проти правосуддя переважно є: наукові та науково-дослідні установи системи МВС України (Державний науково-дослідний інститут міністерства внутрішніх справ України, Центр моніторингу наукового забезпечення діяльності органів та підрозділів внутрішніх справ); заклади вищої освіти системи МВС України; громадські наукові організації (громадські академії наук, наукові товариства, наукові асоціації, спілки, об'єднання тощо).

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковано основні результати дисертації

Статті у фахових виданнях України категорії «Б»:

1. Христова Ю. Правосуддя як об'єкт кримінологічного захисту. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2022. № 4. С. 292–298.
2. Христова Ю. В. Форми криміногенних впливів на правосуддя в Україні: сучасні виклики. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. №10. С. 597–599.
3. Khrystova Yu. Foreign experience of criminological protection of justice. *Scientific Bulletin of Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs*. 2022. Special Issue № 1. P. 190–197.
4. Христова Ю. В. Кримінально-правова протидія кримінальним правопорушенням проти правосуддя: сучасні виклики. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2022. Спец. вип. № 2. С. 333–341.
5. Христова Ю. Стан наукової розробленості проблем кримінологічного захисту правосуддя в Україні. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2023. № 1. С. 233–239.
6. Христова Ю. Міжнародні стандарти забезпечення безпеки правосуддя. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2023. № 2. С. 234–243.

7. Христова Ю. В. Кримінологічний аналіз кількісно-якісних показників кримінальних правопорушень проти правосуддя в Україні. *Наука і техніка сьогодні*. 2024. № 1 (29). С. 237–255.

8. Христова Ю. В. Система суб'єктів кримінологічного захисту правосуддя в Україні. *Успіхи і досягнення у науці*. 2024. № 3 (3). Т. 1. С. 113–129.

9. Христова Ю. В. Механізм забезпечення кримінологічного захисту правосуддя в Україні (поняття та структура). *Наукові перспективи*. 2024. № 3 (45). С. 1014–1025.

10. Христова Ю. В. Шляхи нормативно-правового забезпечення безпеки правосуддя в умовах воєнного стану. *Наукові інновації та передові технології*. 2024. №5 (33). С. 651–660.

11. Христова Ю. В. Основні детермінанти криміналізації правосуддя в Україні. *Наукові інновації та передові технології*. 2024. № 7(35). С. 526–541.

12. Христова Ю. В. Актуальні питання протидії криміногенним впливам на безпеку правосуддя Національною поліцією в умовах воєнного стану. *Наука і техніка сьогодні*. 2024. №12 (40). С. 168–179.

13. Христова Ю. В. Актуальні питання інформаційно-аналітичного забезпечення протидії кримінальним правопорушенням проти правосуддя в сучасних умовах. *Наукові інновації та передові технології*. 2024. №10 (38). С. 317–329.

14. Христова Ю. В. Форми забезпечення кримінологічного захисту правосуддя. *Актуальні питання у сучасній науці*. 2024. №9 (27). С. 787–806.

15. Христова Ю. В. Рівні механізму забезпечення кримінологічного захисту правосуддя в Україні. *Наука і техніка сьогодні*. 2024. №5 (33). С. 263–276.

16. Христова Ю. В. До питання формування системи заходів протидії криміногенним впливам на безпеку правосуддя в умовах воєнного стану. *Актуальні питання у сучасній науці*. 2025. №2 (32). С.683–695.

17. Христова Ю. В. Концептуальні основи протидії кримінальним правопорушенням проти правосуддя підрозділами Національної поліції України. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2025. №12. С. 207–209.

*Статті в періодичних наукових виданнях,
що індексуються БД Scopus та Web of Science:*

1. Khrystova Yu., Titarenko O., Cherviakov O., Marushchak O., Shkola S. Experience of some countries of the commonwealth of nations in ensuring criminological protection of justice. *Khazanah Hukum*. 2024. Vol 6. No 1 April. P. 11–23. DOI : <https://doi.org/10.15575/kh.v6i1.33619> (Scopus).

2. Khrystova Yu., Khrystov O., Karpenko M., Shendryk V., Kasapohlu S. Experience of Individual Northern European Countries in Providing Protection of Justice (Criminological Aspect and Criminal Law Aspect). *Syariah : Jurnal Hukum Dan Pemikiran*. 2024. Vol. 24. № 1. P. 35–51. DOI : <https://doi.org/10.18592/sjhp.v24i1.12491> (Scopus).

3. Khrystova Yu., Tytarenko O., Fiedosieiev V., Polovnikov V., Hordiienko V. Experience of the Judicial Security Service in the Prevention of Illegal Activities with Drugs in Ukraine under Martial Law (Criminological Aspect and Criminal Law Aspect). *Journal of Drug and Alcohol Research*. 2024. № 13. Issue 6. DOI : 10.4303/JDAR/236302 (Scopus).

4. Khrystova Yu., Miroschnychenko S., Kurbatova I., Titarenko O., Maksimentsev M. Legal Regulation Experience of Individual Countries of The European Region Regarding Implementation of International Standards for Ensuring Criminological and Criminal-Legal Protection of Justice *Jurnal Cita Hukum-Indonesian Law Journal*. 2024. Vol.12 . №2. P. 293–308 (Web of Science).

Наукові праці, що засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

1. Христова Ю. В. Удосконалення об'єктивних ознак складів кримінальних правопорушень проти правосуддя: архаїзми та сучасний вимір. *Забезпечення правопорядку та протидії злочинності в Україні та у світі: проблеми та шляхи їх вирішення* : матер. I Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 17 черв. 2021 р.) : ВНПЗ «Дніпровський гуманітарний університет», 2021. С. 220–221.

2. Христова Ю. Окремі питання протидії кримінальним правопорушенням проти правосуддя в умовах проведення Операції об'єднаних сил. *Міжнародні та національні аспекти вдосконалення правоохоронної та судово-експертної діяльності в умовах глобалізації*: матер. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Херсон, 26 листоп. 2021 р.) / за ред. д.ю.н. Шкути О. О. Одеса : Одеський державний університет внутрішніх справ, 2021. С. 270–273.

3. Христова Ю. В. Актуальні питання протидії криміногенним впливам на правосуддя через соціальні медіа. *Забезпечення правопорядку та протидії злочинності в Україні та у світі: проблеми та шляхи їх вирішення* : матер. II Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 17 черв. 2022 р.), Дніпро : ВНПЗ «Дніпровський гуманітарний університет», 2022. С. 174–175.

4. Христова Ю. В. До питання нормативно-правового забезпечення взаємодії Національної поліції зі Службою судової охорони в частині забезпечення кримінологічного захисту правосуддя в Україні. *The role of society in the development of scientific ideas* : abstracts of XXIX International Scientific and Practical Conference (July 24–26, 2023, Prague, Czech Republic), Prague. 2023. P. 85–88. URL : <https://eu-conf.com/events/the-role-of-society-in-the-development-ofscientific-ideas/>

5. Христова Ю. В. Актуальні питання удосконалення правового забезпечення функціонування Служби судової охорони України в умовах воєнного стану. *Забезпечення правопорядку та протидії злочинності в Україні та у світі: проблеми та шляхи їх вирішення* : матер. III Міжнар.наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 16 черв. 2023 р.). Дніпро : ВНПЗ «Дніпровський гуманітарний університет», 2023. С. 60–62.

6. Христова Ю. В. Перспективи використання можливостей системи оцінки СОСТА Україна для прогнозування можливих загроз правосуддю як

об'єкту кримінологічного захисту. *Український правовий вимір: пошук відповідей на глобальні міжнародні виклики* : матер. V Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 26 трав. 2023 р.). Дніпро : Університет митної справи та фінансів, 2023. С. 264–267.

7. Христова Ю. В. Актуалізація проблем забезпечення кримінологічної безпеки правосуддя в Україні в умовах воєнного стану. *Scientific Community: Interdisciplinary Research* : abstracts of 7th International Scientific and Practical Conference (February 6-8, 2024). Hamburg, Germany, 2024. P. 179–180. URL : <https://archive.interconf.center/index.php/conference-proceeding/article/view/5332>.

8. Христова Ю. В. До питання про наслідки криміногенних впливів на безпеку правосуддя в Україні в умовах воєнного стану. *Міжнародна та національна безпека: теоретичні і прикладні аспекти* : матеріали VIII Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 15 берез. 2024 р.) ; у 2-х ч. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2024. Ч. I. С. 551–553.

9. Христова Ю. В. Актуальні питання організаційного забезпечення протидії кримінальним правопорушенням проти правосуддя в Україні в умовах воєнного стану. *Міжнародна та національна безпека: теоретичні і прикладні аспекти* : матеріали IX Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 21 берез. 2025 р.) ; у 2-х ч. Дніпро : Дніпров. держ. ун-т внутр. справ, 2025. Ч. I. С. 612–613.

10. Христова Ю. В. Методи забезпечення кримінологічного захисту правосуддя в Україні в умовах воєнного стану. *Актуальні проблеми досудового розслідування та протидії злочинності у сучасних умовах* : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 31 жовт. 2025 р.). Дніпро : Дніпров. держ. ун-т внутр. справ, 2025. С. 218–220.

АНОТАЦІЯ

Христова Ю. В. Кримінологічний захист правосуддя в Україні підрозділами Національної поліції: механізм забезпечення і протидія криміногенним впливам. – *На правах рукопису.*

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.08 – кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право. – Дніпровський державний університет внутрішніх справ, м. Дніпро, 2026.

У дисертації здійснено комплексне дослідженням стану кримінологічного захисту правосуддя в Україні підрозділами Національної поліції, механізму його забезпечення і протидії криміногенним впливам в умовах правового режиму воєнного стану.

Запропоновано авторський проєкт Концепції протидії кримінальним правопорушенням проти правосуддя до 2030 року зі стратегічною метою впровадити ризик-орієнтовану систему заходів протидії криміногенним впливам на правосуддя, з урахуванням змін у безпековому середовищі в

умовах правового режиму воєнного стану та відновлення України, ресурсних можливостей держави, спрямованих на забезпечення безпеки професійної діяльності осіб, які здійснюють правосуддя (беруть участь у його здійсненні) та їх близьких родичів, інших осіб, які сприяють його здійсненню, забезпечують функціонування суду та його безпеку, а також інших учасників судового процесу. Основними завданнями Концепції визначено антикриміногенну стійкість; кібер- та інформаційну безпеку; комунікативну стійність; забезпечення ефективності досудового розслідування кримінальних правопорушень проти правосуддя; інституційну спроможність суб'єктів кримінологічного захисту правосуддя; забезпечення ефективного досудового розслідування кримінальних правопорушень проти правосуддя підрозділами Національної поліції. Обґрунтовано доцільність ініціювати уповноваженим суб'єктом (Національною поліцією) технічне завдання на розробку інформаційної підсистеми «Захист правосуддя», як функціональної підсистеми інформаційно-комунікаційної системи «Інформаційний портал Національної поліції України» у зв'язку з Державною автоматизованою системою кримінологічної інформації (ДАСКІ) (у разі її запровадження) для забезпечення інформаційно-аналітичної підтримки діяльності органів (підрозділів) поліції, спрямованої на запобігання та розслідування кримінальних правопорушень проти правосуддя.

Під механізмом забезпечення кримінологічного захисту правосуддя запропоновано розуміти поєднану з механізмом забезпечення кримінологічної безпеки України систему правових, організаційних, інформаційно-аналітичних та науково-методичних заходів, за допомогою яких уповноважені суб'єкти формують ризик-орієнтовану систему моніторингу факторів криміналізації правосуддя та протидії криміногенним впливам для формування безпеки професійної діяльності осіб, які здійснюють правосуддя (беруть участь у його здійсненні) та їх близьких родичів, інших осіб, які сприяють його здійсненню, забезпечують функціонування суду та його безпеку, а також інших учасників судового процесу.

Дослідження має велике практичне значення, оскільки його результати можуть бути використані у правотворчості (у процесі запровадження міжнародних стандартів та засад протидії криміногенним впливам на правосуддя в Україні), правозастосовчій діяльності (для розроблення й удосконалення системи протидії кримінальним правопорушенням проти правосуддя підрозділами Національної поліції спільно з іншими суб'єктами забезпечення безпеки правосуддя), освітньому процесі (викладанні навчальних дисциплін кримінально-правового циклу), а також під час проведення подальших наукових досліджень.

Ключові слова: кримінологічний захист правосуддя, кримінологічне забезпечення, механізм забезпечення, криміногенний вплив, протидія.

SUMMARY

Khrystova Yu. V. Criminological protection of justice in Ukraine by units of the National Police: a mechanism for ensuring and counteracting criminogenic influences. – *On the rights of the manuscript.*

Dissertation for the degree of Doctor of Law in the specialty 12.00.08 – Criminal Law and Criminology; Criminal Enforcement Law. – Dnipro State University of Internal Affairs, Dnipro, 2026.

The dissertation carries out a comprehensive study of the state of criminological protection of justice in Ukraine by units of the National Police, the mechanism for its provision and counteraction to criminogenic influences under the legal regime of martial law.

An author's draft of the Concept of Counteracting Criminal Offenses against Justice until 2030 has been proposed with the strategic goal of implementing a risk-oriented system of measures to counter criminogenic influences on justice, taking into account changes in the security environment under the legal regime of martial law and the restoration of Ukraine, the resource capabilities of the state aimed at ensuring the safety of the professional activities of persons administering justice (participating in its implementation) and their close relatives, other persons who contribute to its implementation, ensure the functioning of the court and its security, as well as other participants in the judicial process. The main objectives of the Concept are defined as anti-criminogenic resilience; cyber and information security; communicative resilience; ensuring the effectiveness of pre-trial investigation of criminal offenses against justice; institutional capacity of subjects of criminological protection of justice; ensuring effective pre-trial investigation of criminal offenses against justice by units of the National Police.

The feasibility of initiating a technical task for the development of an information subsystem "Protection of Justice" by the authorized entity (the National Police) as a functional subsystem of the information and communication system "Information Portal of the National Police of Ukraine" in connection with the State Automated System of Criminological Information (DASKI) (in case of its implementation) to provide information and analytical support for the activities of police bodies (subdivisions) aimed at preventing and investigating criminal offenses against justice is substantiated.

The mechanism for ensuring criminological protection of justice is proposed to be understood as a system of legal, organizational, information-analytical, and scientific-methodological measures combined with the mechanism for ensuring criminological security of Ukraine, with the help of which authorized entities form a risk-oriented system for monitoring factors of criminalization of justice and counteracting criminogenic influences to form the security of the professional activities of persons administering justice (participating in its implementation) and their close relatives, other persons who contribute to its implementation, ensure the

functioning of the court and its security, as well as other participants in the judicial process.

The study is of great practical importance, since its results can be used in lawmaking (when introducing international standards and principles for countering criminogenic influences on justice in Ukraine), law enforcement activities (for developing and improving the system for countering criminal offenses against justice by units of the National Police together with other entities ensuring the security of justice), the educational process (teaching academic disciplines of the criminal law cycle), as well as in conducting further scientific research.

Keywords: *criminological protection of justice, criminological support, support mechanism, criminogenic impact, countermeasure.*